

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA VEŘEJNÉ EKONOMIKY

Hospodaření neziskové organizace

Financial Management of Non-profit Organization

Student: Mgr. Jana Suchá

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Anna Kovářová

Ostrava 2011

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, včetně přílohy č. 1 a č. 2, kterou jsem zpracovala na základě informací, které mi byly dány k dispozici. Přílohy č. 3, č. 4 a č. 5 jsem převzala.

Ve Frýdlantě nad Ostravicí, 16. 4. 2011

.....
Mgr. Jana Suchá

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Role neziskových organizací v ČR	3
2.1	Veřejný sektor.....	3
2.2	Neziskové organizace	4
2.3	Příspěvkové organizace	8
2.3.1	Příspěvkové organizace státu.....	9
2.3.2	Příspěvkové organizace územních samosprávných celků	11
3	Správa a činnost neziskové organizace v oblasti kultury	14
3.1	Pojetí kultury.....	14
3.2	Hlavní cíle kulturní politiky.....	15
3.3	Legislativa v kultuře	16
3.4	Financování kultury	17
3.5	Muzejnictví a muzea v České republice	21
3.6	Slezské zemské muzeum	23
4	Zhodnocení hospodaření Slezského zemského muzea.....	28
4.1	Hospodaření SZM v roce 2005	29
4.2	Hospodaření SZM v roce 2006	33
4.3	Hospodaření SZM v roce 2007	36
4.4	Hospodaření SZM v roce 2008	38
4.5	Hospodaření SZM v roce 2009	40
4.6	Celkové zhodnocení hospodaření SZM ve sledovaném období 2005 – 2009	41
5	Závěr.....	45
6	Seznam použité literatury	47

1 Úvod

Muzejnictví má v České republice mnohaletou tradici, jak mimo jiné naznačuje i rok založení Slezského zemského muzea. Stalo se tak v roce 1814, ale muzejní a sběratelská tradice měla na území českého státu mnohem starší a hlubší kořeny, sahající do hluboké minulosti. Tehdy se filantropií zabývali zejména lidé z řad šlechty a české aristokracie, přičemž sběratelství pro ně bylo jakýmsi symbolem dobročinnosti a prestiže. Se silícím vlivem státu postupně řada těchto sbírek přecházela pod jeho vliv a začínala se budovat první veřejná muzea. Konec druhé světové války a počátek vlády komunistického režimu u nás pak zcela dokončil proces zestátnění soukromých sbírek a od té doby jsou již muzea v převážné míře státními institucemi. Teprve nedávná reforma veřejné správy způsobila přechod řady muzeí do majetku a správy územních samosprávných celků. Pouze ty muzejní organizace, které měly národní charakter, zůstaly i nadále pod správou Ministerstva kultury ČR, tedy i Slezské zemské muzeum.

Muzeum je podle definice Mezinárodní muzejní rady stálá nevýdělečná instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřená veřejnosti, která získává, uchovává, zkoumá, zprostředkuje a vystavuje hmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, vzdělání, výchovy a potěšení. Hlavní funkcí muzea je tedy, jak vymezuje i zřizovací listina z 27. prosince 2000, funkce sbírkotvorná, vědecká, kulturní a metodická.

Moje bakalářská práce se zabývá problematikou hospodaření neziskové organizace, konkrétně Slezského zemského muzea, ve vybraných pěti po sobě jdoucích letech 2005 – 2009. Hlavním cílem práce je zhodnotit hospodaření muzea ve vymezeném období a potvrdit, že Slezské zemské muzeum je z více jak 90% financováno z rozpočtu svého zřizovatele, tedy Ministerstva kultury České republiky.

První dvě ze tří kapitol mé práce vychází z teoretických poznatků o neziskových organizacích, které česká ekonomická věda do dnešního dne popsala. S ohledem na téma své práce věnuji dostatek prostoru zejména jednomu druhu neziskových organizací a to organizacím příspěvkovým, kam se muzea v České republice řadí vedle divadel, galerií, hradů či zámků. Protože je muzeum příspěvkovou organizací z oblasti kultury, je samostatná kapitola věnována právě charakterizování kultury jako takové, jejímu legislativnímu vymezení i způsobům financování. Druhá polovina práce pak pozvolna přechází

z teoretických poznatků k charakteristice konkrétních příspěvkových organizací, tedy muzeí, zejména pak jednomu vybranému objektu – Slezskému zemskému muzeu. Třetí a poslední část mé práce se věnuje již samotnému hospodaření Slezského zemského muzea ve vymezeném období 2005 až 2009. Vedle zhodnocení zjištěných dat nechybí ani jejich vzájemné srovnání a celkové shrnutí v závěru kapitoly.

Základní metody, které při vytváření své práce, zejména její praktické části, použiji, budou syntéza, analýza, komparace a dedukce.

2 Role neziskových organizací v ČR

Než se začneme věnovat konkrétnímu definování pojmu neziskové organizace, musíme ji napřed zasadit do širšího kontextu a vymezit ji v rámci ekonomiky.

2.1 Veřejný sektor

Vydělením soukromého vlastnictví vzniká v ekonomice automaticky i vlastnictví veřejné, které představuje majetek i nadále užívaný celou společností. Vznikají tak dva sektory, soukromý, který je ziskový a veřejný, který je neziskový. Oba tyto sektory se vzájemně podmiňují a doplňují, a na základě této vzájemné koexistence a symbiózy můžeme hovořit o tzv. smíšené ekonomice¹.

Většina světových ekonomik má charakter smíšených ekonomik, tedy takových kde vedle tržního sektoru a sektoru domácností existuje ještě veřejný sektor. V případě České republiky a zemí Evropské unie lze podle Dušana Haláska k vymezení veřejného sektoru využít kritérium financování. Podle tohoto kritéria jsou do veřejného sektoru zařazeny ty subjekty, které jsou z více jak 51% financovány prostřednictvím veřejných rozpočtů².

Veřejný sektor je tedy nedílnou a významnou součástí národního hospodářství, jehož cílem je zabezpečovat veřejné statky pro občany na neziskovém principu a napravovat důsledky tržních selhání. Jde o tu část národního hospodářství, která je financována z finančních prostředků soustředěných v rozpočtové soustavě, zejména v soustavě veřejných rozpočtů, která je řízena veřejnou správou, o jejíž produkci, tj. produkci veřejných statků, strukturu, množství a kvalitu se rozhoduje veřejnou volbou a to zpravidla nepřímo, volenými zástupci, a která podléhá veřejné kontrole ze strany příslušných kontrolních orgánů a občanské kontrole ze strany občanů. Rozsah tohoto sektoru nepřetržitě roste, jak ukazují výzkumy trojice ekonomů Pekové, Pilného a Jetmara³. Pro srovnání vývoje veřejného sektoru, a to i pro mezinárodní srovnání, se využívá nejčastěji ukazatel podílu výdajů na veřejný sektor k tzv. hrubému domácímu produktu (HDP) v procentech. Tento podíl se v jednotlivých zemích pohybuje od 30% (zejména v tradičních liberálních zemích jako Austrálie či USA) do 60% (ve většině skandinávských zemí). V České republice má tento

¹ PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

² HALÁSEK, D. Veřejná ekonomika. 2. vyd. Opava: OPTYS, 2007. 208 s.

³ PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

podíl v posledních letech výrazně klesající tendenci, přičemž v roce 2008 se pohyboval kolem 40%. Z tohoto čísla vidíme, že veřejné služby (statky) pro obyvatelstvo ČR jsou stále zajišťovány z velké části prostřednictvím veřejného sektoru, tedy prostřednictvím institucí, veřejnoprávních neziskových organizací, zřizovaných na úrovni státu i na úrovni jednotlivých stupňů územní samosprávy⁴. Stále silněji však pocítujeme proces zesoukromění řady služeb, které doted' zajišťovala veřejná správa a to od zajišťování bezpečnosti ze strany soukromých bezpečnostních agentur, až po soukromé kliniky a zdravotnická zařízení.

Jedním z hlavních úkolů veřejného sektoru je zabezpečování veřejných statků kolektivní spotřeby. Veřejné statky jsou v odborné literatuře charakterizovány svou nedělitelností mezi jednotlivé uživatele, nevylučitelností ze spotřeby, nesoutěživostí spotřebitele a nulovými mezními náklady na spotřebu každého dalšího jednotlivce. Pro zabezpečování veřejných statků pro občany zřizují jednotlivé stupně státní správy (resp. orgány územní samosprávy) organizace, které hospodaří převážně na neziskovém principu⁵. V České republice jsou v současné době nejobvyklejšími veřejnoprávními neziskovými organizacemi příspěvkové organizace státu, obcí, krajů, dále obecně prospěšné společnosti a organizační složky státu.

2.2 Neziskové organizace

Neziskové organizace (dále jen NO) jsou formálně založeny, mají institucionální strukturu a organizační formu. Nejsou zakládány za účelem podnikání a dosahování zisku. Slouží ke splnění veřejně prospěšných cílů a zabezpečují veřejné statky⁶.

Pro pochopení principů, na kterých neziskové organizace fungují a proč vlastně existují, je podle Jaroslava Rektora nesporně důležité znát vymezení prostoru, který je jim určen v rámci národního hospodářství⁷. Jde tedy o vymezení mantinelů, ve kterých mohou vyvíjet svou činnost a při tom plnit svá poslání ve vztahu k občanské společnosti, kterou pomáhají stabilizovat, kultivovat a ve které podporují demokratické principy jejího fungování. Nejvhodnějším kritériem členění národního hospodářství je pak princip finan-

⁴ PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

⁵ HALÁSEK, D. Veřejná ekonomika. 2. vyd. Opava: OPTYS, 2007. 208 s.

⁶ PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

⁷ REKTORÍK, J. A KOL. Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 3. vyd. Praha: EKOPRESS, 2010. 188 s.

cování a na něj volně navazující čtyřsektorové členění podle Pestoffa. Národní hospodářství tedy členíme na sektor ziskový a neziskový, a tento pak ještě na veřejný sektor, soukromý sektor a sektor domácností. Neziskový sektor je tedy ta část národního hospodářství, ve které subjekty v ní fungující a produkující statky získávají prostředky pro svou činnost cestou tzv. přerozdělovacích procesů, jejichž principy jsou popsány a zkoumány prostřednictvím veřejných financí. Cílovou funkcí neziskového sektoru a tedy i neziskových organizací není zisk ve finančním vyjádření, ale přímé dosažení užitku, který má zpravidla podobu veřejné služby.

V neziskovém sektoru vydělujeme dva základní typy neziskových organizací. Odlišují se především tím, že neziskové organizace působící se veřejném neziskovém sektoru zabezpečují převážně realizaci výkonu veřejné správy (organizační složky státu a územních celků a některé PO), kdežto neziskové organizace působící v soukromém neziskovém sektoru stojí převážně mimo dosah veřejné správy⁸. Vedle vymezení neziskových organizací na základě vlastnictví a vlastnických práv je další významnou charakteristikou rozdělení na základě zřizovatele či zakladatele. Neziskové organizace může zakládat buďto stát (prostřednictvím ministerstev a ústředních správních úřadů) a územní samospráva, v tomto případě hovoříme o vládních neziskových organizacích nebo je zakládají soukromé subjekty, církve apod. a pak jde o nevládní neziskové organizace⁹.

Neziskové organizace jsou právnické osoby, mají svého zřizovatele, zakládají se podle různých právních předpisů a podléhají registraci na místech určených jim zákonem, podle kterého jsou zřízeny¹⁰. Podmínkami vzniku každé nebo téměř každé neziskové organizace je, jak vyplývá ze zákona o NO:

- žádost o registraci
- zakládací či zřizovací listina
- statut
- stanovy
- organizační řády
- výroční zprávy o hospodaření a auditu¹¹

⁸ tamtéž

⁹ PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

¹⁰ RŮŽIČKOVÁ, R. Neziskové organizace. Vznik-účetnictví-daně. 8. vyd. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2006. 231 s.

¹¹ REKTORÍK, J. A KOL. Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 3. vyd. Praha: EKOPRESS, 2010. 188 s.

Ve zřizovací listině musí být přesně specifikován cíl, pro který je organizace zřizována, musí být přesně vymezen její statut, náplň její činnosti, druhy zabezpečovaných veřejných statků. Dále musí být přesně specifikován majetek, který zřizovatel své neziskové organizaci poskytne pro zajištění veřejných statků, tzn. účel využití majetku. Organizační forma NO a náplň činnosti dané organizace, ale i skutečnost kým je zřizována, ovlivňuje nejenom způsob nakládání s majetkem, ale i způsob financování potřeb dané NO a strukturu jejich finančních zdrojů¹².

Nezisková organizace je pojem, který je sice obecně používám, ale není definovaná žádným platným právním předpisem v České republice¹³. V určité míře se o NO zmiňuje zákon č. 586/1992 Sb. o dani z příjmů § 18, odst. 7, aniž by však tento pojem výslovně uveden a blíže vysvětlen¹⁴. Podle něj jde o organizace charakteru právnické osoby (s výjimkou organizačních složek), které nebyly zřízeny nebo založeny za účelem podnikání (zda se organizace zřizuje, či zakládá, je uvedeno vždy v příslušné legislativní normě) ani za účelem produkce zisku a o jejichž činnost je jiný zájem, ať už státu, společnosti nebo určité skupiny lidí. Uspokojují konkrétní potřeby občanů a komunit, mohou, ale nemusí být financovány z veřejných rozpočtů. Je zde větší důraz kladen na důležitost výsledků hlavního poslání, přičemž výše příjmů z něj stojí obvykle až na druhém místě. Tyto organizace nemusí být vždy nutně neziskové, i když nejsou zřízeny proto, aby zisk dosahovaly¹⁵.

V citovaném zákoně je dále v § 18 uvedeno, že se jedná o následující typy organizací¹⁶:

- zájmová sdružení právnických osob
- občanská sdružení včetně odborových organizací
- politické strany a hnutí
- státem uznávané církve a náboženské společnosti
- nadace a nadační fondy
- obce

¹² PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

¹³ RŮŽIČKOVÁ, R. Neziskové organizace. Vznik-účetnictví-daně. 8. vyd. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2006. 231 s.

¹⁴ zákon č. 586/1992 Sb. o dani z příjmů § 18, odst. 7. Dostupné z WWW: <http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/cds/xsl/182_795.html>.

¹⁵ RŮŽIČKOVÁ, R. Neziskové organizace. Vznik-účetnictví-daně. 8. vyd. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2006. 231 s.

¹⁶ tamtéž

- kraje
- organizační složky státu a územních samosprávných celků
- příspěvkové organizace
- státní fondy
- obecně prospěšné společnosti
- veřejné vysoké školy

Tento zákon bohužel vyjmenovává pouhý výčet NO a definuje v podstatě všechny tyto subjekty jako jednu skupinu, jíž se vymykají jen veřejné VŠ a zdravotnická zařízení s jiným daňovým režimem¹⁷.

Neziskové organizace jsou barometrem rozvinutosti občanské společnosti a vymezují se jako organizace, které nejsou státní, nejsou soukromé a nejsou komerční. NO nevytvářejí zisk k přerozdělení mezi jeho vlastníky, správce nebo zakladatele; mohou zisk vytvořit, ale musí ho zase vložit zpět k rozvoji organizace a plnění jejích cílů. Je možné konstatovat, že NO významně doplňují fungování tržní ekonomiky, přičemž zároveň předpokládají její fungování a dostatečnou rozvinutost¹⁸.

Neziskové organizace se významně podílejí na tvorbě hrubého domácího produktu. Je v nich zaměstnán významný podíl práceschopného obyvatelstva. Zřizováním neziskových organizací ve veřejném sektoru tedy může stát i územní samospráva řešit nejen zabezpečení veřejných statků, ale i vytvoření dalších pracovních příležitostí. Některé činnosti ve veřejném sektoru vytvářejí podmínky pro rozvoj soukromého sektoru, růst výroby a růst zaměstnanosti v soukromém sektoru, např. při budování dopravní infrastruktury. Jsou však i finančně nákladné¹⁹.

Typologie neziskových organizací

Jaroslav Rektořík rozděluje podle zjištěných poznatků z teorie i praxe neziskové organizace do pěti základních skupin s následujícími typologickými znaky²⁰:

¹⁷ RŮŽIČKOVÁ, R. Neziskové organizace. Vznik-účetnictví-daně. 8. vyd. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2006. 231 s.

¹⁸ BOUKAL, P.; VÁVROVÁ, H.; A KOL. Ekonomika a financování neziskových organizací. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. 110 s.

¹⁹ PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

²⁰ REKTOŘÍK, J. A KOL. Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 3. vyd. Praha: EKOPRESS, 2010. 188 s.

- I. neziskové soukromoprávní organizace vzájemně prospěšné
- II. neziskové soukromoprávní organizace veřejně prospěšné
- III. neziskové veřejnoprávní organizace typu organizačních složek a příspěvkových organizací státu a samosprávných územních celků (obcí, krajů)
- IV. neziskové ostatní veřejnoprávní organizace
- V. neziskové soukromoprávní organizace typu obchodních společností a jím podobných (jde o výjimečné případy NO)

Nás s ohledem na téma práce bude nejvíce zajímat skupina třetí, tedy neziskové veřejnoprávní organizace typu organizačních složek a příspěvkových organizací státu a samosprávných celků, do které spadají i muzea. Ještě než se začneme zabývat konkrétním případem Slezského zemského muzea v Opavě, řekněme si napřed pár slov o příspěvkových organizacích v obecné rovině.

2.3 Příspěvkové organizace

Zřizování, postavení a hospodaření příspěvkových organizací upravují oba zákony o rozpočtových pravidlech. Oba tyto zákony rovněž upravují základní pravidlo, kdy by měl zřizovatel volit typ příspěvkové organizace²¹.

PO se vyskytuje nejvíce v oblasti poskytování smíšených veřejných statků, tj.:

- v kulturní oblasti
- ve školství
- při zajišťování sociálních služeb
- ve zdravotnictví
- ve výzkumných organizacích²²

Příspěvkové organizace (dále jen PO) zřizují jak ústřední orgány státu, tak územní samosprávné celky, tedy kraje a obce pro takové činnosti ve své působnosti, které jsou zpravidla neziskové a jejich rozsah, struktura a složitost vyžadují samostatný právní subjekt. Jejich hlavním úkolem je zabezpečování neziskových činností a smíšených veřejných statků, které jsou uživatelům poskytovány za uživatelský poplatek²³.

²¹ PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

²² HALÁSEK, D. Veřejná ekonomika. 2. vyd. Opava: OPTYS, 2007. 208 s.

²³ MOCKOVČIAKOVÁ, A. Příspěvkové organizace 2009. 1. vyd. Praha: ASPI a.s., 2009. 346 s.

2.3.1 Příspěvkové organizace státu

Příspěvková organizace státu je právnickou osobou zřízenou některým z ústředních orgánů státní správy, podle zákona č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech a zákona č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky. Zřizovatel vydá o vzniku PO zřizovací listinu s obsahem podle zákona a oznámí její zřízení v Ústředním věstníku ČR. Ve zřizovací listině zřizovatel vymezí veškerá práva a povinnosti PO, zejména bude rozpracovávat podrobně nakládání s majetkem a rozsah hlavní a doplňkové činnosti. PO vydá po založení svůj statut, který podléhá schválení zřizovatelem, dále vydá organizační řád, pravidla hospodaření, odpisový řád, pravidla pro oběh účetních dokladů a další vnitřní předpisy vyžadované platnými zákonnými ustanoveními. PO hospodaří s peněžními prostředky pouze v rámci finančních vztahů stanovených zřizovatelem²⁴. Finanční prostředky získává PO z hlavní, jiné či doplňkové činnosti. PO státu získávají příspěvek na svou hlavní činnost ze státního rozpočtu, PO krajů a obcí z rozpočtů krajů a obcí. Hlavní činností PO je činnost vymezená zřizovatelem ve zřizovací listině, případně činnost vymezená zvláštním zákonem²⁵. Zřizovatel poskytuje příspěvek na provoz své PO zpravidla v návaznosti na výkony nebo jiná kritéria jejich potřeb. Pokud PO vytváří ve své doplňkové činnosti zisk, může jej použít ve prospěch své hlavní činnosti. Zřizovatel ale může své PO uložit i odvod do svého rozpočtu a to v případě, jestliže plánované výkony PO překračují plánované náklady, jestliže její investiční zdroje jsou větší, než jejich potřeba užití či v případě, že byla porušena rozpočtová kázeň²⁶. Takto zasáhnout do rozpočtu v průběhu roku by však měl jen ze závažných a objektivních příčin²⁷. Dále PO hospodaří s prostředky svých peněžních fondů a dále s prostředky získanými jinou činností, s peněžitými dary od fyzických a právnických osob, s mimorozpočtovými dotacemi a s peněžitými prostředky poskytnutými ze zahraničí. Způsob a podmínky hospodaření PO státu, jakož i jejich kontrola jsou stanoveny výše uvedenými zákony²⁸.

PO je povinna plnit určené úkoly, pokud možno co nejhospodárnějším způsobem a dodržovat finanční vztahy ke státnímu rozpočtu. Peněžní prostředky, kterými disponuje, může používat jen k účelům, na jaké jsou určeny.

²⁴ REKTOŘÍK, J. A KOL. Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 3. vyd. Praha: EKOPRESS, 2010. 188 s.

²⁵ HALÁSEK, D.; LENERT, D. Ekonomika veřejného sektoru. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2008. 238 s.

²⁶ HALÁSEK, D. Veřejná ekonomika. 2. vyd. Opava: OPTYS, 2007. 208 s.

²⁷ RŮŽIČKOVÁ, R. Neziskové organizace. Vznik-účetnictví-daně. 8. vyd. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2006. 231 s.

²⁸ REKTOŘÍK, J. A KOL. Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 3. vyd. Praha: EKOPRESS, 2010. 188 s.

Mezi finanční vztahy stanovené zřizovatelem patří:

- příspěvek na provoz ze státního rozpočtu
- individuální a systémové dotace na financování programů a akcí
- návratná finanční výpomoc
- odvod z odpisů²⁹

Výše příspěvku na provoz nebo výše odvodu z provozu se stanoví jako rozdíl objemu rozpočtových nákladů a výnosů hlavní činnosti. Výši příspěvku na provoz a jeho čerpání může provozovatel vázat na předem stanovené ukazatele. PO státu se dále řídí svým rozpočtem, který po zahrnutí příspěvku ze státního rozpočtu nebo stanovení odvodu do státního rozpočtu, musí být sestaven jako vyrovnaný. Rozpočet PO může zahrnovat pouze náklady a výnosy, jež souvisí s poskytovanými službami, které jsou předmětem její hlavní činnosti³⁰. O využití výsledků hospodaření pak rozhoduje zřizovatel PO.

Hospodářský výsledek PO státu je tvořen výsledkem hospodaření z hlavní činnosti a ziskem vytvořeným v jiné činnosti po zdanění. Pokud hospodaření PO skončí i po zahrnutí příspěvku od zřizovatele ztrátou (vznikne tzv. zhoršený hospodářský výsledek) je nutné ztrátu uhradit³¹:

- z rezervního fondu
- z rozpočtu zřizovatele
- ze zlepšeného hospodářského výsledku (zisku) v následujícím roce

Základem hmotné zainteresovanosti PO je ale tzv. zlepšený hospodářský výsledek, tj. rozdíl mezi plánovaným a skutečným hospodářským výsledkem. Zlepšeného hospodářského výsledku lze pak dosáhnout buďto úsporou na vlastních nákladech nebo překročením plánovaných výkonů. Prostředky ze zlepšeného hospodářského výsledku si většinou ponechává PO a přiděluje je podle stanovených zásad do vlastních peněžních fondů³².

K přesunu funkce zřizovatele PO ze státu na kraj došlo podle zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů. Tímto zákonem došlo tedy ke změnám v hospodaření územních samosprávných celků.

²⁹ tamtéž

³⁰ HALÁSEK, D. Veřejná ekonomika. 2. vyd. Opava: OPTYS, 2007. 208 s.

³¹ HALÁSEK, D.; LENERT, D. Ekonomika veřejného sektoru. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2008. 238 s.

³² HALÁSEK, D. Veřejná ekonomika. 2. vyd. Opava: OPTYS, 2007. 208 s.

2.3.2 Příspěvkové organizace územních samosprávných celků

PO ÚSC zřizuje kraj nebo obec podle zákona 250/2000Sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů §27-§37 pro takové činnosti ve své působnosti, které jsou zpravidla neziskové a jejichž rozsah, struktura a složitost vyžadují samostatnou právní subjektivitu³³. Účelem zřízení takovéto PO mohou být pouze takové činnosti a záležitosti, které spadají do samostatné působnosti zřizovatele – ÚSC³⁴. PO charakterem své hospodářské činnosti tvoří jakýsi přechod mezi organizačními složkami, které jsou svým rozpočtem přímo vázány na svého zřizovatele a mezi normálními ziskovými či podnikatelskými subjekty, jejichž hlavní náplní činnosti je podnikání a tvorba zisku³⁵. Znamená to, že PO je právnickou osobou, o jejímž vzniku vydá zřizovatel zřizovací listinu s obsahem podle zákona, s vymezením hlavního účelu a tomu odpovídajícího předmětu činnosti, s označením statutárních orgánů a způsobů, jakým vystupují jménem organizace a také s vymezením majetku ve vlastnictví zřizovatele, který se PO předává do správy k jejímu vlastnímu hospodářskému využití. Vznik a zrušení PO, či změna ve zřizovací listině se zveřejňuje v Ústředním věstníku. PO územních samosprávných celků se na rozdíl od PO zřízených organizačními složkami státu, zapisuje do obchodního rejstříku³⁶.

PO ÚSC hospodaří s peněžními prostředky získanými vlastní činností a s peněžními prostředky přijatými z rozpočtu svého zřizovatele. Nic nebrání rozhodnutí, aby byla hlavní činnost prováděna za úplatu. Dále hospodaří s prostředky svých fondů a s peněžitými dary od fyzických a právnických osob a s peněžitými prostředky poskytnutými ze zahraničí, včetně prostředků z rozpočtu Evropské Unie a z Národního fondu (§53 zákona č. 218/2000 Sb.)³⁷. Zřizovatel poskytuje příspěvek na provoz své PO v návaznosti na výkony nebo jiná kritéria jejich potřeb. Pokud PO vytváří ve své doplňkové činnosti zisk, může jej použít jen ve prospěch své hlavní činnosti. Zřizovatel může organizaci povolit i jiné využití tohoto zdroje. Zůstatky peněžních fondů se po skončení roku převádějí do následujícího roku³⁸.

³³ REKTOŘÍK, J. A KOL. Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 3. vyd. Praha: EKOPRESS, 2010. 188 s. ISBN 978-80-86929-54-5.

³⁴ PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE 2009. 1. vyd. Praha: ASPI a.s., 2009. 346 s.

³⁵ HALÁSEK, D. Veřejná ekonomika. 2. vyd. Opava: OPTYS, 2007. 208 s.

³⁶ REKTOŘÍK, J. A KOL. Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 3. vyd. Praha: EKOPRESS, 2010. 188 s. ISBN 978-80-86929-54-5

³⁷ RŮŽIČKOVÁ, R. Neziskové organizace. Vznik-účetnictví-daně. 8. vyd. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2006. 231 s.

³⁸ REKTOŘÍK, J. A KOL. Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 3. vyd. Praha: EKOPRESS, 2010. 188 s.

Charakteristickým kritériem je, že veškeré příjmy PO jsou prostředky získané pro stát či ÚSC, proto také zákon z roku 2005 ukládá striktní dodržování hospodárného nakládání s finančními zdroji, jejich využití jen k účelům, na které jsou určeny, a na krytí nezbytných potřeb. Rozpočet může zahrnovat pouze náklady a výnosy související s poskytovanými službami, které jsou předmětem hlavní činnosti PO, a sestavuje se jako vyrovnaný³⁹.

PO jak státu, tak i územních samosprávných celků tvoří tyto peněžní fondy:

- rezervní fond
- investiční fond
- fond odměn
- fond kulturních a sociálních potřeb
- k uhrazení případný zhoršený výsledek z minulého roku⁴⁰

Tvorba a použití fondů vyplývá z rozpočtových pravidel, až na fond kulturních a sociálních potřeb, který je řízen samostatnou vyhláškou Ministerstva financí. Fondy jsou nepochybně nástrojem, s jejichž pomocí je možné manipulovat s hospodářským výsledkem⁴¹. PO může rozdělovat do fondů zlepšený hospodářský výsledek (zisk), jen pokud byl uhrazen případný zhoršený hospodářský výsledek z minulého roku takto:

- do fondu odměn do 20% zlepšeného hospodářského výsledku, nejvýše však do výše 20% limitu na platy
- do fondu reprodukce majetku do výše 25% zlepšeného hospodářského výsledku
- do rezervního fondu bez omezení⁴²

Příspěvková organizace je ale povinna si počínat tak, aby nedošlo ke zhoršenému výsledku hospodaření. Zůstatky všech fondů se po skončení roku převádějí do následujícího roku. Není-li možné ztrátu vyrovnat do dvou let buď ze zlepšeného hospodářského výsledku, nebo z rozpočtu zřizovatele, bude zřizovatel činit kroky ke zrušení PO.

PO nesmí přijímat ani poskytovat úvěry a vystavovat směnky. Jiná činnost musí být sledována odděleně od hlavní činnosti. Rozsah jiné činnosti musí být uveden ve zřizo-

³⁹ RŮŽIČKOVÁ, R. Neziskové organizace. Vznik-účetnictví-daně. 8. vyd. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2006. 231 s.

⁴⁰ MOCKOVČIAKOVÁ, A. Příspěvkové organizace 2009. 1. vyd. Praha: ASPI a.s., 2009. 346 s.

⁴¹ RŮŽIČKOVÁ, R. Neziskové organizace. Vznik-účetnictví-daně. 8. vyd. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2006. 231 s.

⁴² HALÁSEK, D. Veřejná ekonomika. 2. vyd. Opava: OPTYS, 2007. 208 s.

vací listině. Za závazky PO vzniklé v souvislosti s provozováním hlavní činnosti ručí stát. OSS a PO provádějí vypořádání dotací se státním rozpočtem v termínech, které určí zvláštní vyhláška⁴³.

Příspěvkové organizace je oprávněno zřizovat i Ministerstvo kultury ČR. Jedná se zejména o PO celonárodního charakteru typu Národního muzea, Umělecko-průmyslového muzea, Národní galerie, Národního památkového ústavu a v neposlední řadě i Slezského zemského muzea⁴⁴. Ministerstvo kultury (dále už jen MK) musí v těchto případech vymezit účel, ke kterému byla PO zřízena a vymezit majetek, který ji svěruje. Příspěvkové organizace Ministerstva kultury se mohou samofinancovat z příjmů svých vedlejších činností a z účelného využívání svěřeného majetku. Jsou nástrojem státní kulturní politiky, financované ze specifické položky státního rozpočtu. Jejich výhradní postavení mezi kulturními institucemi je dáno jak jejich jedinečným majetkem, sbírkami, fondy, archivy i budovami, tak také způsobem řízení a financování. Zřizovatel, tedy MK ČR, do jejich činnosti příliš nezasahuje, určuje roční výši příspěvků ze státního rozpočtu, ale pouze malou část těchto prostředků váže na konkrétní činnosti⁴⁵.

⁴³ tamtéž

⁴⁴ URL: <<http://www.mkr.cz>> [cit. 2011-04-04]

⁴⁵ HALÁSEK, D.; LENERT, D. *Ekonomika veřejného sektoru*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2008. 238 s.

3 Správa a činnost neziskové organizace v oblasti kultury

V odvětví kultury se vyskytují všechny typy statků: privátní, čistě veřejné a smíšené veřejné statky, přičemž převažujícím typem veřejných statků jsou smíšené veřejné statky lokálního významu⁴⁶. Tento typ statků zajišťují v České republice vedle divadel, hradů, zámků i muzea. Než však přejdeme k charakteristice hospodaření samotného Slezského zemského muzea, je třeba si napřed obecně definovat kulturu, vymezit ji legislativně a formulovat základní zdroje financování neziskových organizací kulturní sféry.

3.1 Pojetí kultury

Kultura je specifický jev pouze pro člověka a vyjadřuje vzdělávání a zušlechťování něčeho, co je schopno vývoje k lepšímu. Samotné slovo pochází z latiny a znamená „to, oč je třeba pečovat“⁴⁷. Kultura je významným faktorem života občanské společnosti, který podstatnou měrou napomáhá její integraci jako celku. Přispívá k rozvoji intelektuální, emocionální i morální úrovně každého občana a plní v tomto smyslu výchovně vzdělávací funkci. Propojuje Českou republiku s vnějším světem, zároveň ji z něj však vyděluje; charakterizuje ji v porovnání s ostatními státy. Kultura má nejen integrační, edukativní a reprezentační funkci, ale je i významným hospodářským odvětvím. Spotřebovává sice prostředky ze státního rozpočtu a z rozpočtů komunálních, avšak podílí se též na jejich vytváření přímo, prostřednictvím daňových výnosů odvětví tzv. kulturního průmyslu a nepřímo tím, že vytváří podmínky pro vznik příjmů státního i komunálních rozpočtů např. daňovými výnosy tzv. kulturního turismu, jehož významným motivem je kulturní dědictví. Součástí aktivní ekonomické funkce kultury je i to, že nabízí pracovní příležitosti pro řadu občanů⁴⁸. Nezanedbatelný přínos z národohospodářského hlediska má i ekonomický efekt výdajů příspěvkových organizací kultury, realizovaných v podobě nákupu zboží a služeb nebo pořízení majetku⁴⁹.

Díváme-li se na kulturu pohledem ekonoma, neshledáme na kultuře nic zvláštního. Je to proces, při kterém vznikají statky, jež spotřebou uspokojují něčí potřeby a to vše v prostředí vzácnosti zdrojů. Zde se kultura neliší od jiných ekonomických odvětví, jejichž

⁴⁶ REKTOŘÍK, J.; A KOL. *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. 2. vyd. Praha: Ekopress, 2007. 309 s.

⁴⁷ HALÁSEK, D.; LENERT, D. *Ekonomika veřejného sektoru*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2008. 238 s.

⁴⁸ KULTURNÍ POLITIKA. Ministerstvo kultury, Praha 2001 [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.mzk.cz/knihovne/kulturni_politika.pdf>

⁴⁹ HALÁSEK, D.; LENERT, D. *Ekonomika veřejného sektoru*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2008. 238 s.

fungování je založeno na interakci nabídky a poptávky za účelem směny. Velká část produkce odvětví kultury je ale pro nezájem ze strany podnikatelských subjektů z tržní směny vyloučena, přestože mohou mít tyto statky velký vnitřní kapitál. Proto jsou mnohé kulturní statky v zájmu zachování kulturních hodnot a v souvislosti se sociálními a veřejnými aspekty poskytovány prostřednictvím nebo s pomocí veřejné správy⁵⁰.

3.2 Hlavní cíle kulturní politiky

Hlavním úkolem odvětví kultury je produkce a realizace kulturních statků a služeb, resp. kulturních produktů. Naplnění této úlohy se uskutečňuje prostřednictvím kulturních institucí. V každé zemi, v každém časovém úseku jsou tyto kulturní instituce někým vlastněny, nějak uspořádány a někým řízeny. Tyto tři charakteristiky jsou vzájemně podmíněny, např. charakter vlastnictví je jedním ze základních faktorů ovlivňujících organizační strukturu odvětví. Struktura odvětví kultury může být ovlivněna nejen obecnými faktory, ale také faktory konkrétními jako je typ státu, administrativní uspořádání země, apod. Pod vlivem těchto faktorů se formuje konkrétní organizační struktura odvětví kultury. Určitý význam při tom mohou mít jak politické vlivy, tak kulturní tradice. Důležitým prvkem zabezpečení kulturního procesu je tzv. kulturní infrastruktura, která označuje proces zprostředkovávání kulturních statků a služeb. Jde o síť divadel, muzeí, galerií, kin atp.⁵¹.

V oblasti kulturních statků se produkují všechny základní typy statků, tedy vedle smíšených veřejných statků rovněž statky veřejné a statky privátní. Kulturu v nejširším pojetí řadíme však především mezi smíšené kolektivní statky, na jejichž trvalé produkci a spotřebě má kulturně vyspělý stát zájem, avšak jeho rozsah a skladbu přímo neurčuje. Smíšeným kolektivním statkem rozumíme takový, jehož část nákladů na pořízení financuje příslušný občan – spotřebitel a zbylá část je financována v rámci výdajů veřejných rozpočtů (státního, krajských či rozpočtů municipalit). Vzhledem k tomu, že spotřeba kulturních statků působí jako pozitivní externalita, je v zájmu státu pečovat o určitý standart spotřeby kulturních statků, zároveň ale nemá stát k dispozici dostatek prostředků na financování veškeré spotřeby kulturních statků a proto přispívá jen na vybrané druhy těchto statků. Současný vývoj zároveň stále více posiluje úlohu regionálních rozpočtů při zajišťování

⁵⁰ ŠKARABELOVÁ, J.; NESHYBOVÁ, J.; REKTOŘÍK, J. *Ekonomika kultury a masmédií*. 1. vyd. Masarykova univerzita Brno, 2007. 211 s.

⁵¹ REKTOŘÍK, J.; A KOL. *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. 2. vyd. Praha: Ekopress, 2007. 309 s.

produkce kulturních statků⁵². Stát tedy nese část nákladů na produkci a spotřebě těchto smíšených kolektivních statků v rámci veřejných rozpočtů, část je pak delegována na občana, který je investuje v rámci svých preferencí⁵³.

V teoretické rovině rozlišujeme mezi dvěma druhy smíšených veřejných statků a to podle jejich vlivu na počet občanů. Vedle národních, které mají maximálně široký vliv na nejširší vrstvy národa, existují ještě lokální, jež se svým zaměřením dotýkají jen omezeného okruhu obyvatelstva.

Zvláštností hodnoty kulturních statků je to, že je velmi náročné objektivně stanovit užitnou hodnotu příslušného kulturního statku⁵⁴. Ač tedy mají kulturní statky v očích veřejnosti často vysokou hodnotu, jsou oceněny minimálně. Jednou z příčin tohoto stavu je fakt, že snad v žádné jiné oblasti ekonomiky neexistuje tak intenzivní konkurence mezi současnými produkty a statky vytvořenými v minulosti jako v odvětví kultury. Další příčinou ekonomických obtíží kultury je její tradiční řazení mezi ekonomicky neproduktivní oblasti, v nichž jsou neefektivně využívány veřejné zdroje. Je totiž jen málo oblastí, a kultura je jednou z nich, v nichž jsou ekonomické zdroje vytvořené většinou občanů skutečně využívány často nepočetnými skupinami⁵⁵.

3.3 Legislativa v kultuře

Kultura jako celek není v České republice ošetřena žádnou právní závaznou legislativní normou, která by stanovovala priority a vytvořila z oblasti kultury ucelený systém. Legislativně jsou ošetřeny pouze jednotlivé oblasti působnosti a současně se zde promítá platnost celého spektra zákonů. Nejčastějším typem subjektů působících v oblasti kultury je příspěvková organizace⁵⁶. Reforma veřejné správy a reforma veřejných rozpočtů od roku 2000 radikálním způsobem změnila odpovědnost jednotlivých složek veřejné správy za oblast kultury, stejně jako změnila systém financování kultury z veřejných rozpočtů. Až do roku 2001 všechna větší muzea a galerie spravoval stát, počínaje rokem 2001 a následně pak v roce 2003 přešlo více jak 90 sbírkově bohatých muzeí a galerií do majetku a působ-

⁵² PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

⁵³ ⁵³ HALÁSEK, D.; LENERT, D. Ekonomika veřejného sektoru. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2008. 238 s.

⁵⁴ PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

⁵⁵ ŠKARABELOVÁ, J.; NESHYBOVÁ, J.; REKTOŘÍK, J. Ekonomika kultury a masmédií. 1. vyd. Masarykova univerzita Brno, 2007. 211 s.

⁵⁶ HALÁSEK, D.; LENERT, D. Ekonomika veřejného sektoru. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 238 s.

nosti krajů⁵⁷. Tyto instituce, převedené pod správu krajů nadále fungují jako PO podle zákona 250/2000Sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů⁵⁸. Přijímáním nových zákonů postupně docházelo k zásadnímu oddělení finančních prostředků státního rozpočtu a finančních prostředků rozpočtů územní samosprávy. Přejed odpovědnosti za poskytování a financování veřejných služeb kultury na obce a města započal ovšem již zákonem 367/1990 Sb., dnes již ve znění zákona č. 128/2000 Sb., zákonem o obcích. Reforma veřejné správy znamenala i změnu systému a pojetí úlohy státu a územní samosprávy v organizaci odpovědnosti za veřejné služby kultury. V průběhu roku 2001 byly ze zřizovatelské působnosti MK ČR zákonem č. 157/2000Sb., o přechodu věcí, práv a závazků z majetku ČR do majetku krajů, převedeny na kraje některé organizace, např. státní vědecké knihovny, galerie a některá muzea. V roce 2002 byl přijat další zákon (č. 290/2002Sb.), na jehož základě byla s účinností k 1. 1. 2003 převedena na obce a na kraje většina PO a organizačních složek zřizovaných okresními úřady. Lze říci, že rok 2002 byl obdobím, kdy se dokončilo zcela zásadní a definitivní přesunutí odpovědnosti za poskytování veřejných služeb kultury na územní samosprávu⁵⁹. Ve správě Ministerstva kultury ČR tak zůstaly pouze instituce celostátního a nadstátního významu jako např. Národní knihovna v Praze, Národní divadlo, Česká filharmonie, Moravské zemské muzeum, Slezské zemské muzeum atp⁶⁰.

3.4 Financování kultury

Kultura v České republice není žádným zákonem definována jako oblast veřejného zájmu a proto žádný zákon nepřikazuje státu ani územním samosprávným celkům její finanční ani jiné zajištění. Kultura je definována pouze jako veřejná služba. Za veřejné služby kultury pokládáme všechny typy a druhy činností, jejichž cílem a výsledkem je zpřístupnění kulturních hodnot veřejnosti, současně také vytvoření podmínek pro aktivní spoluúčast občanů jak na jejich vytváření, tak na pasivním vnímání uměleckých hodnot⁶¹.

⁵⁷ ŠKARABELOVÁ, J.; NESHYBOVÁ, J.; REKTOŘÍK, J. *Ekonomika kultury a masmédií*. 1. vyd. Masarykova univerzita Brno, 2007. 211 s.

⁵⁸ KULTURNÍ POLITIKA. Ministerstvo kultury, Praha 2001 [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.mzk.cz/knihovne/kulturni_politika.pdf>

⁵⁹ ŠKARABELOVÁ, J.; NESHYBOVÁ, J.; REKTOŘÍK, J. *Ekonomika kultury a masmédií*. 1. vyd. Masarykova univerzita Brno, 2007. 211 s.

⁶⁰ KULTURNÍ POLITIKA. Ministerstvo kultury, Praha 2001 [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.mzk.cz/knihovne/kulturni_politika.pdf>

⁶¹ HALÁSEK, D.; LENERT, D. *Ekonomika veřejného sektoru*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 238 s.

O rozsahu financování kultury rozhoduje zejména společenský zájem o produkci určitých kulturních statků, z hlediska financování kultury z veřejných rozpočtů jde tedy o to, kolik chce občan z vlastní vůle dát na umění, vědu, muzea, památkovou péči a statní složky kultury. Při realizaci finančních toků však konkrétně rozhoduje na základě politického rozhodnutí správce příslušné rozpočtové kapitoly na příslušné vládní úrovni. Právě on určí, kolik prostředků je třeba zajistit v daném čase, stanovuje priority použití prostředků z hlediska druhů produkováných kulturních statků, určuje komu, jakým způsobem a za jakých podmínek budou určité finanční prostředky poskytnuty, stará se o zajištění maximální efektivnosti vydaných prostředků, apod. O velikosti spotřeby kulturních statků se pak v podstatě rozhoduje na trhu, tj. občan sám rozhoduje, jaké množství a jakou kvalitu a v které době a od kterého producenta bude spotřebovávat. Problémem je zjistit konkrétní preference občanů z hlediska jejich zájmu o produkci a spotřebu jednotlivých druhů kulturních statků⁶².

Činnosti v kultuře jsou zpravidla ztrátové, a to ať je provozuje jakýkoliv subjekt. Z hlediska financování je proto hlavním úkolem zajistit, aby ztráta byla co nejnižší. Současný stav financování kultury v ČR je takový, že kulturní statky produkují převážně různé ekonomické subjekty, které hospodaří jako příspěvkové organizace (PO). Zřizovatelem těchto PO je nejčastěji příslušný městský úřad, respektive magistrát. Z toho vyplývá, že příslušný zřizovatel přispívá určitou částkou do rozpočtu příslušné kulturní organizace. Hospodaření příslušných PO se řídí zákonem 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a zákonem 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů a dalšími předpisy o hospodaření s rozpočtovými prostředky státního rozpočtu ČR a o finančním hospodaření organizačních složek státu, krajů, a municipalit a PO. Zřizovatel poskytuje kulturní organizaci příspěvek k úhradě její provozní činnosti, včetně výdajů na opravy a výdajů na údržbu základních prostředků, a to v případě, že tyto potřeby nelze uhradit jejími vlastními příjmy. Prostředky poskytované na produkci kulturních statků se rozdělují podle⁶³:

- **Místa zdroje:** centrum, regionální a místní orgány
- **Způsobu rozdělování:** přímo, nepřímo

Veřejné kulturní služby jsou financovány jak z prostředků centrálních zdrojů tak i územních samosprávných celků. Rozhodujícím centrálním zdrojem pro financování výdajů

⁶² PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

⁶³ tamtéž

na kulturu je státní rozpočet s příslušnými fondy, kterými jsou Státní fond kultury ČR a Státní fond pro podporu a rozvoj české kinematografie. V převážné většině je ale kultura financována prostředky z územních samosprávných celků.

Co se týče muzeí, jedním z hlavních zdrojů byl dlouho rozpočet Ministerstva kultury ČR, tvořený prostředky rozpočtovanými ve státním rozpočtu. Problematika financování kulturních činností se však od roku 1990 stále více posouvá směrem k bydlištěm občanů, tj, do regionů, krajů a přímo do municipalit. Muzea v ČR jsou v současné době proto stále více financována zejména v rámci regionu (krajů, obcí)⁶⁴. Ministerstvo kultury zřizuje v důsledku této rozsáhlé reformy veřejné správy pouze instituce výrazně celostátního a nadstátního významu, kam řadíme i Slezské zemské muzeum⁶⁵.

Podle způsobu, jakým jsou příslušné podpory na produkci kulturních statků produkovány, se tyto podpory rozlišují na:

- Přímé
- Nepřímé

Zdroje přímé podpory

- Prostředky od ziskových subjektů i z veřejných rozpočtů
- Prostředky z vybíraných poplatků
- Prostředky z vlastní činnosti
- Výnosy z vlastní činnosti
- Příspěvky od nadací, fondů, loterií
- Donátorství a sponzorství
- Výnosy veřejných sbírek aj⁶⁶

Zdroje nepřímé podpory

- Daňové úlevy pro NO, produkující kulturní statky (např. nadace), v případě muzeí úlevy od daně dědické a darovací

⁶⁴ PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

⁶⁵ KULTURNÍ POLITIKA. Ministerstvo kultury, Praha 2001 [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.mzk.cz/knihovne/kulturni_politika.pdf>

⁶⁶ PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

- Daňové úlevy pro umělce a umělecké činnosti⁶⁷

Důležitou roli ve financování kultury sehrává rovněž i financování z fondů EU⁶⁸. Stále větší význam na financování kultury má vedle centrálních a místních zdrojů i to, jak se kultura sama dokáže prezentovat na veřejnosti a občanům prospěšná. Přestože jsou tedy NO organizacemi nevýdělečnými, potřebují pro své trvání a naplňování stanovených cílů marketingovou činnost. Jde samozřejmě o specifický marketing vycházející ze specifických cílů neziskové organizace. Nejdůležitější je orientace na zájmové skupiny, které jsou na chodu NO zainteresovány. V případě muzeí je to vedle návštěvníků samotných i orientace na odbornou veřejnost, vysoké školy, média, podniky, školy, umělce či politiky. Vůči všem zájmovým skupinám musí být zvolen specifický marketingový postup, přičemž je nutné zachovat provázanost jednotlivých dílčích postupů. Muzeum např. může nabízet své prostory k uspořádání krátkodobých expozic, které doplní expozice trvalé. O zveřejnění této nabídky lze požádat média, podniky zase mohou přispět finanční podporou atp. Důležité je konkrétní vymezení cílů jednotlivých aktivit včetně kvantifikace uvažovaných přínosů. Management neziskové organizace musí pak pravidelně vyhodnocovat svou pozici z hlediska výše uvedených faktorů udržitelnosti⁶⁹.

⁶⁷ PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s.

⁶⁸ ŠKARABELOVÁ, J.; NESHYBOVÁ, J.; REKTOŘÍK, J. Ekonomika kultury a masmédií. 1. vyd. Masarykova univerzita Brno, 2007. 211 s.

⁶⁹ BOUKAL, P.; VÁVROVÁ, H.; A KOL. Ekonomika a financování neziskových organizací. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. 110 s.

3.5 Muzejnictví a muzea v České republice

Muzejnictví je oborem, který se podílí na shromažďování, uchovávání a ochraně značné části movitého kulturního dědictví v České republice "in fondo" a na vytváření obrazu přírody a dějin společnosti od počátku známé historie lidské civilizace ve středoevropském prostoru. Tento obraz je nezbytný i pro orientaci v současném světě. Muzea poskytují veřejné služby občanům, jimiž jsou zejména výstavy a programy čerpající z muzejních sbírek, určené pro návštěvníky muzeí. Prostřednictvím publikací, práce s veřejností, zpřístupňování sbírek badatelům a dalšími formami poskytování poznatků získaných studiem sbírek, které se pak stávají součástí učebnic, literatury, dokumentárních i hraných filmů, informací na elektronických médiích atp., přispívají nepřímo, ale velmi významně, ke zprostředkování obrazu přírody a dějin společnosti i pro nejširší veřejnost, včetně té její části, která muzea pravidelně nenavštěvuje⁷⁰.

Muzea jako vládní veřejnoprávní neziskové organizace, společně s knihovnami, galeriemi, divadly a kulturními domy patří mezi hlavní subjekty, které působí jako producenti kulturních statků v podstatě ve všech okresech či krajích. Muzea jsou příspěvkovými institucemi, vystupujícími v právních vztazích svým jménem a nesoucí odpovědnost z těchto vztahů plynoucí. Jsou zřizována za účelem získávat, shromažďovat, trvale uchovávat, evidovat, odborně zpracovávat a zpřístupňovat přírodniny a lidské výtvořiny a zároveň zkoumat prostředí, z něhož jsou přírodniny a lidské výtvořiny získávány⁷¹.

První muzejní sbírky byly utvářeny v duchu filantropie a to tou vrstvou společnosti, která si vydaje s nimi spojené mohla dovolit, tedy aristokracií a církví. Dobročinnost a filantropie tak byly většinou výsledkem či vyjádřením dobročinnosti či zájmu jednotlivce. Filantropie sama stála u kořenů dnešních neziskových organizací. První skutečná muzea v českých zemích však byla zakládána počínaje první čtvrtinou 19. století jako jedna z dobově podmíněných forem naplňování specifického poznávacího a hodnotícího vztahu člověka ke světu. Muzea zakládaly především různé spolky, živnostenské komory, v menší míře obce. Už v první polovině 20. století tak vznikla v českých zemích poměrně hustá síť

⁷⁰ Usnesení Vlády České republiky ze dne 19. listopadu 2008 č. 1452 o Koncepci činnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2009 – 2014. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/muzea-galerie-a-ochrana-moviteho-kulturniho-dedictvi/koncepce/koncepce-ucinnejsi-pece-o-movite-kulturni-dedictvi-v-ceske-republice-na-leta-2010---2014-78614/>>

⁷¹ Metodický pokyn k provádění zákona č. 122/2000 Sb., ve znění zákona č. 483/2004 Sb. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=804>>.

muzeí, převážně tzv. vlastivědného typu, která zůstala zachována i po úplném zestátnění po roce 1948, kdy většina muzeí byla řízena ministerstvy a národními výbory jako orgány státní správy. S výjimkou 60. let se české muzejnictví v tomto období vyvíjelo v jisté izolaci od muzejnictví evropského, a samozřejmě ve službách dobových filozofických a politických názorů, určovaných totalitním režimem. Přesto, zejména pokud šlo o kvantitu i kvalitu sbírek, institucionální zabezpečení a kvalitu odborné a vědecké práce řady odborníků, si české muzejnictví udrželo vcelku dobrou úroveň, v mnohém srovnatelnou s řadou jiných evropských zemí. Zaostávalo však velmi citelně v oblasti prostorového, materiálního a technického zabezpečení muzeí, což se negativně projevilo na úrovni péče o sbírky a především na úrovni využívání sbírek a schopnosti muzeí komunikovat s veřejností.

Po přijetí zákona č. 54/1959 Sb., o muzeích a galeriích došlo v 60. a 70. letech 20. století k dynamické profesionalizaci muzejnictví, muzea postupně získala právní subjektivitu a určité ekonomické jistoty, nově byla zakládána muzea výtvarného umění, tradičně nazývaná galerie. Výrazný posun nastal v legislativě. V mnohém překonaný zákon č. 54/1959 Sb., o muzeích a galeriích byl nahrazen zákonem č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů. Ten spolu s prováděcí vyhláškou č. 275/2000 Sb. a metodickými pokyny vydanými Ministerstvem kultury vytvořil základní předpoklady pro racionální správu, evidenci a inventarizaci sbírek muzeí a galerií.⁷²

Až do roku 2001 všechna větší muzea a galerie spravoval stát, počínaje rokem 2001 a následně pak v roce 2003 přešlo více jak 90 sbírkově bohatých muzeí a galerií ze zřizovatelské působnosti MK do majetku a působnosti krajů⁷³. Stalo se tak v rámci reformy veřejné správy zákonem č. 157/2000 Sb., o přechodu věcí, práv a závazků z majetku ČR do majetku krajů. Tyto instituce, převedené pod správu krajů nadále fungují jako PO podle zákona 250/2000Sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů⁷⁴. Přijímáním nových zákonů postupně docházelo k zásadnímu oddělení finančních prostředků státního rozpočtu a finančních prostředků rozpočtů územní samosprávy. Slezské zemské muzeum ale jako

⁷² Usnesení Vlády České republiky ze dne 19. listopadu 2008 č. 1452 o Koncepci činnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2009 – 2014. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/muzea-galerie-a-ochrana-moviteho-kulturniho-dedictvi/koncepce/koncepce-ucinnejsi-pece-o-movite-kulturni-dedictvi-v-ceske-republice-na-leta-2010---2014-78614/>>

⁷³ ŠKARABELOVÁ, J.; NESHYBOVÁ, J.; REKTOŘÍK, J. *Ekonomika kultury a masmédií*. 1. vyd. Masarykova univerzita Brno, 2007. 211 s.

⁷⁴ KULTURNÍ POLITIKA. Ministerstvo kultury, Praha 2001 [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.mzk.cz/knihovne/kulturni_politika.pdf>

muzeum celonárodního charakteru zůstalo jako jedno z mála i nadále v kompetenci Ministerstva kultury České republiky.

3.6 Slezské zemské muzeum

Slezské zemské muzeum je nejstarším muzeem České republiky se sídlem v Opavě, hospodařící jako příspěvková organizace a plnící funkci muzea ve smyslu ustanovení §10, odst. 6, zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a změně některých dalších zákonů⁷⁵. Dle zřizovací listiny vydané 27. 12. 2000 byla organizace zřízena Ministerstvem kultury České republiky za účelem získávání, trvalého uchovávání, vědeckého zpracovávání a zpřístupňování sbírek muzejní povahy. Slezské zemské muzeum shromažďuje sbírky hmotných dokladů vývoje přírody, včetně živých rostlin a živočichů, prehistorie a historie české i zahraniční provenience, zejména však z území historického Slezska, severní a severovýchodní Moravy, především v oborech mineralogie, geologie, paleontologie, botanika, dendrologie, entomologie, zoologie, muzeologie, archeologie, etnografie, numismatika, historie, dějiny umění včetně dějin hudby, literatury a divadla a dějiny vojenskosti. Sbírkou tvoří na základě vědeckého poznání a vlastní koncepce sbírkotvorné činnosti⁷⁶. Kromě tohoto zákona byla v roce 2003 přijata Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003-2008, která významným dílem ovlivnila i rozvoj muzejnictví u nás⁷⁷.

Muzeum je přímo řízeno Ministerstvem kultury České republiky a vystupuje jako právní nástupce Slezského muzea, organizace zřízené severomoravským Krajským národním výborem v Ostravě. Trvalým sídlem je město Opava. Vlastní činnost SZM se řídí Zřizovací listinou slezského zemského muzea vydanou Ministerstvem kultury České republiky dne 27. prosince 2000, která nabyla účinnosti dne 29. prosince 2000⁷⁸ a která byla doplněna v roce 2004 a 2009 dodatky.

⁷⁵ Zákon č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: < <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=806>>.

⁷⁶ Zakládací listina Slezského zemského muzea ze dne 27. 12. 2000, vydána Ministerstvem kultury ČR. Dostupné z WWW:< <http://www.szmo.cz/rubrika/138/muzeum/dokumenty/zakladni-dokumenty.html>>.

⁷⁷ Usnesení Vlády České republiky ze dne 19. listopadu 2008 č. 1452 o Koncepci činnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2009 – 2014. Dostupné z WWW:< <http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/muzea-galerie-a-ochrana-moviteho-kulturniho-dedictvi/koncepce/koncepce-ucinnejsi-pece-o-movite-kulturni-dedictvi-v-ceske-republice-na-leta-2010---2014-78614/>>

⁷⁸ Zakládací listina Slezského zemského muzea ze dne 27. 12. 2000, vydána Ministerstvem kultury ČR. Dostupné z WWW:< <http://www.szmo.cz/rubrika/138/muzeum/dokumenty/zakladni-dokumenty.html>>.

Slezské zemské muzeum patří rovněž mezi tzv. vlastivědná muzea, která jsou výjimečně dochovaným fenoménem v Evropě, založeným právě na sběru a uchování nejen hmotných, ale i nehmotných dokladů tradiční kultury a dědictví určité kulturní oblasti. Muzejní sbírka Slezského zemského muzea se vztahují zejména k historickému území Slezska, severní a severovýchodní Moravy, v některých oborech však muzejní sbírkotvorná činnost sahá i za hranice této oblasti. Najdeme zde rovněž exponáty pocházející z oblastí evropských a dokonce i mimoevropských. Muzeum shromažďuje hmotné doklady vývoje přírody, prehistorie a historie české i zahraniční provenience, především v oborech mineralogie, geologie, paleontologie, botaniky, dendrologie, entomologie, zoologie, archeologie, etnografie, numismatiky, historie, dějin umění, dějin hudby, literatury a divadla, dějin vojenství a muzeologie. SZM zároveň spravuje knižní fond, veřejnou vědeckou knihovnu a sbírku písemností archivní povahy. Získané sbírkové předměty muzeum odborně, případně vědecky zpracovává, vytěžuje z nich poznatky o vývoji přírody a společnosti a poznatky získané jejich zpracováním dále prezentuje, zejména prostřednictvím stálých expozic, kulturně výchovnými aktivitami určenými široké veřejnosti či vzdělávací, přednáškovou a publikační činností. Také provádí vědecký výzkum prostředí a území, z něhož sbírkové předměty pochází a zabývá se i výzkumem národnostní problematiky a národnostními menšinami v rámci střední Evropy. Archeologický výzkum a archeologický dohled provádí SZM v kooperaci s Akademií věd České republiky (AV ČR). Muzeum má rovněž oprávnění vydávat osvědčení k vývozu předmětů kulturní hodnoty dle příslušného zákona a eventuálně může podávat návrhy na prohlášení těchto předmětů za kulturní památku. Na základě zvláštních předpisů zapůjčuje své sbírkové předměty k účelům studijním a prezentačním, a to i do zahraničí⁷⁹.

⁷⁹ URL: <<http://www.szmo.cz>>[cit. 2011-04-04]

Organizační struktura Slezského zemského muzea v roce 2009

Organizační struktura je mechanismus, který slouží ke koordinaci a řízení aktivit členů organizace za účelem efektivního dosahování stanovených cílů. V případě Slezského zemského muzea jde o tzv. funkcionální strukturu, pro kterou jsou charakteristické dva principy – hierarchie a odbornost či přesněji oborovost. V čele muzea stojí výkonný ředitel, který má pro zajištění chodu své kanceláře k dispozici sekretariát a tajemníka. Jemu jsou podřízeni náměstci, kteří vedou jednotlivé odborné úseky. Funkcionální struktura umožňuje specializaci pracovníků, která přináší i vysokou odbornost, což je její nespornou předností.

Podívejme se nyní na jednotlivé úseky a oddělení Slezského zemského muzea, tak jak nám je znázorňuje graf v příloze č. 1.

Útvar ředitele má na starost chod sekretariátu ředitele a administrativu spojenou s řízením samotného muzea. Má na starosti rovněž personální záležitosti, kontrolní činnost celé organizace, veškeré zahraniční styky a vydává osvědčení o vývozu předmětů kulturní hodnoty.

S úsekem ředitele jsou úzce propojeny i činnosti dalších dvou oddělení, a to **ekonomicko-správního** a **provozně investičního**. První jmenované zabezpečuje chod SZM v oblasti hospodářské, finanční a správní, vede předepsané evidence, provádí soustavně rozborovou, kontrolní a metodickou činnost pro správné fungování muzea. Oddělení provozně-investiční pak zabezpečuje běžnou a stavební údržbu objektů SZM a investiční výstavbu.

Pod ředitelem jsou za činnost jednotlivých úseků muzea odpovědní tři jeho náměstci. Náměstek ředitele pro společenské vědy má na starosti fungování oddělení společenských věd, Slezský ústav, Památník II. světové války a památník Petra Bezruče. Náměstek pro přírodní vědy zajišťuje správný chod Arboreta Nový Dvůr a oddělení přírodních věd. Náměstek ředitele pro muzeologii je pak zodpovědný za činnost prezentačního oddělení.

Oddělení prezentační má na starost oblast kulturně-výchovnou, prezentační a propagační, včetně realizace expozic a výstav připravovaných muzeem.

Oddělení přírodních věd (OPV) zabezpečuje úkoly zastoupené v různých přírodovědných specializacích, pro která jsou vytvořena samostatná odborná pracoviště – mineralogicko-petrografické, paleontologické, botanické, entomologické, zoologické. Ty zajišťují získávání, shromažďování, uchovávání, evidování, odborné zpracování a zpřístupňování sbírkových fondů veřejnosti, rovněž se věnují výzkumu a kulturně výchovné a prezentační činnosti.

Oddělení společenských věd (OSV) prezentuje devět samostatných specializovaných pracovišť: pracoviště archeologické, uměleckohistorické, národopisné, historické, numismatické, muzikologické, divadelní, konzervátorské a fotografické. Jejich hlavním úkolem je rovněž získávání, shromažďování, uchovávání, evidování, odborné zpracování a zpřístupňování sbírkových fondů veřejnosti, rovněž se věnují výzkumu a kulturně výchovné a prezentační činnosti.

Slezský ústav je dalším vědecko-výzkumným úsekem SZM, který zabezpečuje úkoly stanovené zřizovací listinou muzea. Je tvořen pěti samostatnými odděleními: oddělením dějin Slezska, oddělením pro výzkum národnostních vztahů a menšin, oddělením dokumentačním a muzeologickým a oddělením sbírkových fondů a novodobých dějin. Jeho součástí je také Ústřední knihovna SZM. Slezský ústav se v roce 1993 stal autonomním vědecko-výzkumným pracovištěm muzea. Dlouhodobě zkoumá dějiny Slezska, národnosti a národnostních menšin i politických perzekucí obyvatelstva ve 20. století v rámci České republiky a střední Evropy, zajišťuje tvorbu, zpracování a ochranu sbírkových fondů i široce pojatou kulturně výchovnou a prezentační činnost. Systematicky přitom pokračuje v dřívějších historických a sociologických výzkumech a rozšiřuje sbírkotvornou činnost.

Historická výstavní budova v Opavě se v současnosti nachází v rekonstrukci. Po svém znovuotevření by však měla návštěvníkům nabídnout novou zemskou expozici Slezsko, která představí bohaté muzejní sbírky a přiblíží kulturu, historii a přírodu Slezska.

Památník II. světové války (PDSV) je dalším specializovaným pracovištěm SZM, které zabezpečuje úkoly stanovené ve zřizovací listině muzea, tedy získávání, shromažďování, uchovávání, evidování, zpracovávání a zpřístupňování sbírkových fondů veřejnosti, včetně vědeckého výzkumu a kulturně-výchovné a prezentační činnosti. Součástí tohoto památníku je i areál československého opevnění Hlučín-Darkovičky, který představuje unikátní vojenskohistorický komplex fortifikačních staveb, které byly od roku 1935 budo-

vány na obranu svrchovanosti ČSR. Jeho unikátnost spočívá jednak v situování areálu do prostoru s koncentrací různých typů fortifikačních staveb, díky čemuž je dosaženo velké názornosti s možností pochopení taktického úmyslu projektantů i u naprosto laické veřejnosti a jednak v rekonstrukci objektů samotných do podoby, která se co nejvíce přibližuje stavu z podzimu roku 1938.

Památník Petra Bezruče (PPB) je druhým největším literárním archivem v České republice. V současné době je zde uloženo 83 literárních fondů oblasti Slezska a Ostravska. Jeho součástí je Srub Petra Bezruče na Ostravici.

Arboretum Nový Dvůr představuje se svými 23 ha, na kterých se rozprostírá, největší expozici muzea. Roste zde přibližně 7 000 druhů rostlin, dřevin, bylin, jejich variant, kultivarů a zahradních odrůd z pěti různých světadílů světa. Arboretum je specializovaným dendrologickým pracovištěm SZM zaměřeným na budování sbírek živých rostlin, jejich výzkum a expoziční prezentaci. Celoročně návštěvníkům přístupná expozice skleníkových rostlin tvoří základní činnost zařízení po stránce výzkumné, provozní, prezentační a sbírkové⁸⁰.

⁸⁰ Výroční zpráva Slezského zemského muzea za rok 2009

4 Zhodnocení hospodaření Slezského zemského muzea

Slezské zemské muzeum hospodaří jako státní příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je Ministerstvo kultury České republiky, podle zákona č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech a zákona č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

Slezské zemské muzeum je ze zákona povinno vést podvojný účetnictví v plném rozsahu podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů, vyhlášky č. 505/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví a českými účetními standardy č. 501 až č. 522. Příspěvkové organizace jsou povinny vést účetnictví tak, aby účetní závěrka sestavená na jeho základě podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situaci účetní jednotky. Muzeum sestavuje účetní závěrku na základě § 18 a § 19 ZU, § 3, § 4, § 5, § 6 vyhlášky č. 505/2002 Sb. a ČUS č. 502 o otevírání a uzavírání účetních knih. Tato účetní závěrka musí obsahovat⁸¹:

- jméno a příjmení, obchodní firmu nebo název účetní jednotky
- identifikační číslo, pokud je má účetní jednotka přiděleno
- právní formu účetní jednotky
- předmět podnikání nebo jiné činnosti, popřípadě účel, pro jaký byla zřízena
- rozvahový den nebo jiný okamžik, k němuž se uzávěrka sestavuje
- okamžik sestavení účetní závěrky

Muzeum hospodaří s majetkem svého zřizovatele, v případě Slezského zemského muzea tedy s majetkem státu. Muzeum má pak ze zákona o tento majetek pečovat, starat se o jeho rozvoj, účelně a hospodárně jej využívat, a to v souladu se zájmy státu. Rozpočet, který si muzeum na hospodářský rok schvaluje, musí být ze zákona vždy sestaven jako vyrovnaný. Dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek muzeum odepisuje rovnoměrně na základě individuálně stanoveného plánu a účetních odpisů.

Následující kapitola se bude zabývat hospodařením muzea ve vybraných pěti za sebou jdoucích hospodářských letech 2005-2009 a na závěr i celkovým zhodnocením a porovnáním zjištěných údajů.

⁸¹ MOCKOVČIAKOVÁ, A. Příspěvkové organizace 2009. 1. vyd. Praha: ASPI a.s., 2009. 346 s.

4.1 Hospodaření SZM v roce 2005

Na začátku roku SZM schválilo rozpočet ve výši 40 617 tis. Kč. Celkové skutečné náklady pak dosáhly hodnoty 46 691 tis. Kč a celkové skutečné výnosy 47 061 tis. Kč. Muzeum tak ke konci roku vykázalo kladný hospodářský výsledek ve výši 370 tis. Kč. V porovnání s ostatními sledovanými roky se jedná o nejvyšší dosažený zisk muzea.

Nejvýznamnější nákladovou položku v rozpočtu muzea za rok 2005 představují platy zaměstnanců a to ve výši 19 948 tis. Kč a výdaje na zákonné sociální pojištění v hodnotě 7 164 tis. Kč, které SZM za své zaměstnance v tomto roce odvedlo. Tyto dvě částky se ve sledovaném období 2005 - 2009 v souvislosti s mírou inflace adekvátně zvyšovaly a to zhruba v průměru o 1% ročně. Počet zaměstnanců, jak ukazuje tabulka č. 1, se přitom nějak významně neměnil.

Tabulka č. 1

Porovnání počtu zaměstnanců s růstem mzdových nákladů

v tis. Kč

	2005	2006	2007	2008	2009
Počet zaměstnanců	125	125	125	126	123
Mzdové náklady* z toho:	20 715	21 149	21 790	22 660	24 134
-z rozpočtu zřizovatele	20 036	20 528	21 506	22 283	23 874
-z mimorozpočtových zdrojů	713	664	289	378	260

* ve mzdových nákladech jsou zahrnuty platy zaměstnancům a ostatní osobní náklady (redakční práce, překlady), Pramen: Výroční zprávy Slezského zemského muzea z let 2005 - 2009

Finanční prostředky na platy zaměstnanců mělo muzeum převážně z rozpočtu svého zřizovatele, přičemž na řešení úkolů z oblasti vědy a výzkumu získalo muzeum příspěvek i z mimorozpočtových zdrojů GA ČR a GA AV ČR. Organizace využívala během sledovaného období 2005 - 2009 v rámci snižování mzdových nákladů zájmů o praxi z řad vysokoškolských studentů, zejména v průvodcovské činnosti. Fond odměn nebyl během sledovaných pěti let tvořen ani čerpán.

Nezanedbatelnou nákladovou položkou rozpočtu muzea jsou vedle mzdových výdajů dále výdaje na spotřebu materiálu, spotřebu energie a na opravy a udržování. V roce

2005 vydalo muzeum celkem 6 318 tis. Kč na spotřebu energie a materiálu a 1 472 tis. Kč na opravy a udržování. Tato skutečnost souvisí s jedním charakteristickým rysem vývoje českého muzejnictví. Na rozdíl od řady zemí v Evropě je totiž značná část muzeí umístěna v objektech, které jsou chráněnou kulturní, resp. národní kulturní památkou a z nichž drtivá většina byla původně postavena pro jiné účely. Provoz těchto objektů nebývá z objektivních důvodů nejúspornější (ekonomicky nejvýhodnější), budovy vyžadují podstatně vyšší náklady na údržbu a limitují často možnost využití efektivní a moderní technologie muzejního provozu. Na druhé straně je ale často umístění muzea sem jednou z nejvýhodnějších alternativ, jak tyto objekty kulturních památek využít (oživit). Výdaje za materiál a energii se během let 2005 až 2007 výrazně neměnily a pohybovaly se kolem 6000 – 7 000 tis. Kč. Výrazný nárůst této nákladové položky nastal až v roce 2008 a souvisel s prudkým nárůstem cen energií (plynu i elektřiny) o 10-15%, zapříčiněný prudkým nárůstem cen ropy a uhlí⁸². V roce 2008 tak činila nákladová položka za materiál a energii 8 052 tis. Kč a v roce 2009 už 10 449 tis. Kč.

V průběhu sledovaného období 2005 - 2009 se zvyšovaly i náklady na opravy a udržování muzejních objektů, což souviselo se stavem budov i depozitářů. Budovy, v nichž muzeum deponuje své sbírkové fondy, jsou totiž vzhledem ke svému stáří již nevyhovující, stejně jako depozitáře, ve kterých jsou sbírkové předměty uloženy. Muzeum zároveň stále bojuje s nedostačujícím prostorem pro ukládání svých sbírek. Finanční prostředky poskytované zřizovatelem i ty, získané z Integrovaného systému ochrany památek movitého kulturního dědictví, nedokážou pokrýt skutečnou potřebu SZM. Zatímco v roce 2005 bylo v tomto směru vydáno na opravy a údržbu 1 472 tis. Kč, v roce následujícím, tedy v roce 2006 se tato hodnota zvýšila více jak trojnásobně a to na 4 686 tis. Kč, což souviselo s přetrvávající generální rekonstrukcí a modernizací skleníků Arboreta Nový Dvůr. V roce 2007 se vedle běžných oprav a údržby objektů vydalo větší množství prostředků, celkem

⁸² Cena plynu se vypočítává ze světových cen ropy a také z vývoje cen černého uhlí. Právě uhlí patří k dalším komoditám, jejichž cena za poslední dobu raketově vylétla. Zdražování jednotlivých druhů energií je podle Gavora vzájemně úzce provázáno, ceny ropy "táhnou" nahoru ceny uhlí a ty zase zvyšují cenu elektřiny, jež se v Evropě vyrábí především z uhlí. ZÁLUSKÝ, J. Cena zemního plynu prudce vyletí. Hospodářské noviny [online]. 2008, 2, červen [cit. 2011-05-08]. Dostupné z WWW: <http://www.datex.cz/clanek_080602_2.htm>

2 576 tis. Kč, na opravu střechy budovy Slezského ústavu a rekonstrukci plynové kotelny v bývalém Františkánském oddělení, kde se nachází Oddělení společenských věd. V letech 2008 a 2009 se pak výše výdajů na opravy pohybovala shodně kolem 2 200 tis. Kč, přičemž došlo k dokončení stavebních prací v Arboretu Nový Dvůr a opravě havarijního stavu střechy na budově bvalého františkánského kláštera. Zároveň se začaly připravovat práce na rekonstrukci Blücherova paláce (Oddělení přírodních věd) a historické výstavní budovy v Opavě.

Na nákladové straně rozpočtu SZM se objevují i odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku, jejichž průměrná výše se za léta 2005 – 2008 pohybovala kolem 4 500 - 5 000 tis. Kč, v roce 2009 pak vzrostla na 11 223 tis. Kč. Tento prudký nárůst byl způsoben technickým zhodnocením Památníku II. světové války, jehož náročná rekonstrukce byla v roce 2008 ukončena a na jaře 2009 byl znovuotevřen veřejnosti. V následující tabulce č. 2 si ukážeme přehled dlouhodobého hmotného a hmotného majetku, s nímž bylo SZM příslušné hospodařit a který muzeum rovnoměrně odepisuje na základě individuálně stanoveného plánu účetních odpisů. Jednotlivé stavy jsou zachyceny vždy k 31.12.

Tabulka č. 2

Přehled dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku, s nímž muzeum v letech 2005 - 2009 hospodařilo (v tis. Kč)

ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009
Dlouhodobý majetek, z toho:	226 655	240 897	250 895	352 753	356 588
- dlouhodobý hmotný majetek odepisovaný			205 626	401 246	411 249
- oprávky k dlouhodobému hmotnému majetku			-73 721	-79 333	-85 968
- dlouhodobý hmotný majetek neodepisovaný	20 940	20 940	20 940	22 176	22 176
- dlouhodobý hmotný majetek nedokončený	5 751	19 238	97 528	8 210	8 658
- dlouhodobý nehmotný majetek	1 379	1 379	1 475	1 504	1 690
- oprávky k dlouhodobému nehmotnému majetku			-953	-1 050	-1 217

Pramen: Výroční zprávy Slezského zemského muzea z let 2005 - 2009

Celkové provozní nákladové položky SZM bez dopadu vlivu účelových dotací ze státního rozpočtu zřizovatele a účelových dotací cizích poskytovatelů činily za rok 2005 43 075 tis. Kč, celkové provozní výnosy pak 43 208 tis. Kč. Provozní hospodářský výsledek tak v tomto roce dosáhl zisku 133 tis. Kč.

Největší podíl na skutečných celkových výnosech muzea, které činily 47 061 tis. Kč, měl příspěvek na provoz od zřizovatele, tedy ministerstva kultury ve výši 39 040 tis. Kč a neinvestiční dotace v rámci programů evidovaných v ISPROFINu⁸³, poskytnutá rovněž zřizovatelem v hodnotě 1 510 tis. V rámci dotace od zřizovatele na provoz je zahrnut např. účelový příspěvek na výzkum a vývoj ve výši 146 tis. Kč či ukazatele podmiňující čerpání příspěvku na provoz v hodnotě 200 tis. Kč. Státní rozpočet (SR) se tak na financování nákladů SZM v roce 2005 podílel přibližně 90,9 %. Zbýlých 9,1 % pak tvořily dotace na výzkum a vývoj od jiných poskytovatelů, Grantové agentury ČR a Grantové agentury Akademie Věd ČR, ve výši 1 901 tis. Kč a vlastní výnosy v celkovém objemu 4 609 tis. Kč. Velkou část vlastních výnosů získalo muzeum díky čerpání z fondu reprodukce majetku ve výši 1 923 tis. Kč. Dalšími významnými položkami byly výnosy z prodeje služeb, zejména z pronájmu nemovitého státního majetku (1 319 tis. Kč), z prodeje vstupenek (757 tis. Kč) a prodeje zboží – publikací (136 tis. Kč).

V pravomoci správce kapitoly bylo ve SZM realizováno 15 rozpočtových opatření, což v korunovém vyjádření představuje celkem 67 912 tis. Kč a to v následujícím složení:

- a) Upravený rozpočet na čerpání dotací na dlouhodobý majetek v roce 2005 ve výši 27 362 tis. Kč zahrnoval financování několika následujících akcí. Muzeum získalo od zřizovatele (MK) systémovou dotaci v hodnotě 4 363 tis. Kč na zabezpečení movitého kulturního dědictví v areálu československého opevnění Hlučín – Darkovičky (457 tis. Kč), na energetický audit (3 755 tis. Kč) a na veřejné informační služby knihoven (150 tis. Kč), kterou vyčerpalo v plné výši. V tomto roce také muzeum zahájilo v souvislosti s 60. výročím konce II. světové války rozsáhlý program „Rehabilitace Památníku národní svobody v Hrabyni a jeho transformace na Památník II. světové války“, vypracovalo projektovou dokumentaci, vypsalo veřejnou soutěž a zahájilo postupnou přípravu rekonstrukce. Na tuto akci získalo muzeum od svého zřizovatele rozsáhlou individuální investici ve výši 22 999 tis. Kč, která však

⁸³ v ISPROFINu, tedy v Informačním Systému PROgramového FINancování Ministerstva financí České republiky. Cílem tohoto systému je řízení a kontrola čerpání položek státního rozpočtu – Dostupné z WWW: <http://mfcf.cz/cps/rde/xchg/mfcf/xsl/isprofin_edu.html>.

v tomto roce nebyla čerpána a byla proto v plné výši převedena prostřednictvím rezervního fondu MK do následujícího roku 2006. SZM mělo pro rok 2005 rovněž k dispozici prostředky rezervního fondu MK ČR z minulého roku (2004) ve výši 14 511 tis. Kč, z nichž bylo v roce 2005 čerpáno na projekt rehabilitace Památníku II. světové války 45 tis. Kč. O nevyčerpané investiční prostředky v objemu 14 466 tis. Kč byly navýšeny opět zdroje rezervního fondu pro rok 2006. Celkem tedy z uvolněných 27 362 tis. Kč použilo muzeum v hospodářském roce 2005 na financování dlouhodobého majetku pouze 4 407 tis. Kč. V rámci individuálně posuzovaných výdajů byly zbývající prostředky ve výši 37 465 tis. Kč převedeny prostřednictvím rezervního fondu MK a určeny k použití v roce 2006 na program ISPROFIN, akce „Památník II. světové války v Hrabyni“.

- b) Upravený rozpočet na čerpání provozní dotace činil v roce 2005 celkem 40 550 tis. Kč, skutečná výše čerpaných příspěvků a dotací na provoz pak činila 40 549,6 tis. Kč, z čehož příspěvky na provoz byly 38 694 tis. Kč, na nákup knihovního fondu 200 tis. Kč, příspěvek a dotace na vědu a výzkum od odboru umění a knihoven MK ČR v ročním objemu 146 tis. Kč a na vybavování, restaurování a výkupy celkem 1 509 tis. Kč.

Další dotace získalo muzeum z mimorozpočtových zdrojů, zejména od Grantové agentury ČR a Grantové agentury Akademie Věd ČR, určené na vědu a výzkum. Tyto dotace činily v roce 2005 celkem 1 926 tis. Kč, z toho

- čerpané prostředky z GA ČR ve výši 1 898 tis. Kč
- nečerpané prostředky z GA ČR ve výši 24,33 tis. Kč, které byly odvedeny dne 16. 1. 2006.
- čerpané prostředky z GA AV ČR ve výši 28 tis. Kč⁸⁴

4.2 Hospodaření SZM v roce 2006

Výše schváleného rozpočtu v tomto roce činila 43 928 tis. Kč. Skutečné celkové náklady pak dosáhly 50 560 tis. Kč a celkové výnosy 50 568 tis. Kč. Hospodářský výsledek byl tedy opět kladný, ve srovnání s rokem předchozím byl ale podstatně menší, činil 8 tis. Kč.

⁸⁴ Výroční zpráva Slezského zemského muzea za rok 2005

Nákladové položky jsme si podrobněji roze-psali v rámci kapitoly 4.1 Hospodaření SZM v roce 2005 a nyní se podrobněji podíváme na výnosovou stránku rozpočtu. Celkové skutečné výnosy činily za rok 2006 50 568 tis. Kč, z čehož od zřizovatele (MK) získalo muzeum příspěvek na provoz v hodnotě 41 549 tis. Kč a neinvestiční dotaci v rámci programu ISPROFIN ve výši 3 096 tis. Kč. Podíl financování SZM ze státního rozpočtu tak v roce 2006 činil 92,5 %. Zbylých 7,5 % nákladů muzeum opět financovalo jak pomocí dotace na výzkum a vývoj od GA ČR A GA AV ČR (2 130 tis. Kč), tak prostřednictvím vlastních výnosů (3 792 tis. Kč).

Porovnáme-li podíl vlastních zisků k dotacím ze státního rozpočtu v námi sledovaném období 2005 - 2009, zjistíme, že množství vlastních výnosů v průběhu času postupně klesalo. Nejvíce si tedy na sebe muzeum vydělalo v roce 2005, kdy objem prostředků získaných vlastní činností činil 4 609 tis. Kč. Nejméně pak muzeum utržilo v roce 2009 částkou 3 618 tis. Kč. Tento pokles bezesporu souvisí s nepoužitím fondu reprodukce majetku v daném roce.

Nejvýznamněji se o výši vlastních výnosů ve sledovaném období 2005 - 2009 přičinil pronájem nemovitého státního majetku a čerpání z fondu reprodukce majetku. V tabulce č.3 si ukážeme jak výši tržeb z pronájmu, tak i objem prostředků použitých z fondu reprodukce majetku.

Tabulka č. 3

Pronájem nemovitého státního majetku a čerpání z fondu reprodukce majetku v letech 2005 – 2009 v tis. Kč

	2005	2006	2007	2008	2009
Pronájem nemovitého státního majetku	1 320	1 362	874	771	1 210
Použití fondu reprodukce majetku	1 923	1 300	2 138	1 998	0

Pramen: Výroční zprávy Slezského zemského muzea z let 2005-2009

Významným zdrojem vlastních příjmů je pro muzeum rovněž prodej vstupenek a publikací. V důsledku omezení návštěvnosti z důvodu úplného uzavření Památníku II. světové války v Hrabyni, která trvala od roku 2006 do poloviny roku 2009 a s částečným omezením provozu Arboreta Nový Dvůr, kde docházelo rovněž ke stavebním pracím a rekonstrukci skleníků a to od roku 2000 do roku 2008 byly tržby z prodeje vstupného nižší.

Více jak dvojnásobně se zvedly až se znovuotevřením obou rekonstruovaných areálů a se zvýšením cen vstupného v roce 2009. Bohužel kvůli nepřesně vedeným statistikám návštěvnosti není možné srovnat tyto výnosy z prodeje s počtem návštěvníků SZM.

Tabulka č. 4

Tržby z prodeje vstupného v letech 2005 – 2009

v tis. Kč

	2005	2006	2007	2008	2009
Tržby z prodeje vstupného	758	707	789	820	1 800

Pramen: Výroční zprávy Slezského zemského muzea z let 2005-2009

V pravomoci správce kapitoly bylo ve SZM realizováno 10 rozpočtových opatření, což v korunovém vyjádření představuje celkem 50 339 tis. Kč v následujícím složení:

- a) Upravený rozpočet na čerpání dotací na dlouhodobý majetek ve výši 5 693 tis. Kč zahrnoval financování následujících akcí: Systémová dotace na investice, poskytnutá provozovatelem ve výši 3 658 tis. Kč, z níž byla pro potřeby muzea uvolněna limitem ČNB částka 3 656 tis. Kč, připadla na preventivní ochranu před nepříznivými vlivy prostředí ve výši 325 tis. Kč a na podporu realizace energeticky úsporných opatření v hodnotě 3 331 tis. Kč. Zároveň na projekt „rehabilitace Památníku národní svobody v Hrabyni a jeho transformaci v Památník II. světové války“ bylo zřizovatelem v roce 2006 uvolněno prostřednictvím individuální dotace na investice dalších 2 035 tis. Kč. Tyto finanční prostředky muzeum v nečerpané výši převedlo do rezervního fondu MK na rok 2007. Z rezervního fondu MK, kam SZM převedlo z roku 2004 celkem 14 466 tis. Kč, odčerpalo muzeum pro potřeby Památníku II. světové války 13 162 tis. Kč. Zbylé nečerpané investiční prostředky v objemu 1 304 tis. Kč pak muzeum převedlo do následujícího roku 2007 opět prostřednictvím rezervního fondu MK. Do rezervního fondu MK na rok 2007 byly rovněž převedeny prostředky z roku 2005, kdy bylo limitem ČNB uvolněno 22 999 tis. Kč a které ani v tomto roce muzeum nevyužilo. V rámci individuálně posuzovaných výdajů tak celkový objem investičních prostředků v rezervním fondu MK pro rok 2007, určených na programové financování akce Památníku II. světové války v Hrabyni, vzrostl na 26 338 tis. Kč. Suma požitých finančních prostředků na dlouhodobý majetek v roce 2006 tak činila 16 818 tis. Kč. Avšak i přes zlepšení fi-

nančních dotací do hospodaření muzea stále převažovaly dlouhodobě trvající problémy s nedostatečností finančního pokrytí úkolů jak v oblasti odborné – zde především na úseku sbírkotvorné činnosti chyběly dostatečné prostředky na nákup sbírek, jejich konzervaci a průběžné zkvalitňování jejich uložení, v prezentační činnosti na renovaci expozic, náročnější výstavy, ale především na zajištění základních souborů moderních propagačních materiálů. Stejně tak to platí o oblasti provozní, což se týká urgentní a stále se zvyšující potřeby rychlejších oprav budov, jejich nezbytné údržby, a zvláště potřeby náročných generálních oprav, dnes již hraničících u některých objektů se stavem havarijním.

- b) Upravený rozpočet na čerpání provozní dotace činil v roce 2006 celkem 44 646 tis. Kč, z čehož bylo pro potřeby muzea odčerpáno 44 645 tis. Kč v následujícím složení: 41 329 tis. Kč na provoz, 220 tis. Kč na nákup knihovního fondu, 2 951 tis. Kč na reprodukci majetku státních kulturních zřízeních a 146 tis. Kč na restaurování.

SZM hospodařilo v roce 2006 i s prostředky z mimorozpočtových zdrojů určených na financování 9 projektů z oblasti výzkumu a vývoje – zejména z příspěvků GA ČR a GA AV ČR. Celková výše grantu činila 2 130 Kč z toho:

- Prostředky z GA ČR byly ve výši 2 032 tis. Kč
- Prostředky z GA AV ČR byly ve výši 98 tis. Kč⁸⁵

4.3 Hospodaření SZM v roce 2007

V tomto roce muzeum schválilo rozpočet ve výši 45 529 tis. Kč, přičemž celkové výnosy muzea (50 568 tis. Kč) převyšovaly celkové náklady (50 560 tis. Kč) o rovných 108 tis. Kč. Muzeum tak v tomto roce vykázalo kladný hospodářský výsledek, druhý nejvyšší v námi sledovaném období 2005 – 2009.

Mezi nákladovými položkami opět výrazně převažovaly výdaje na platy zaměstnanců, které tvořily téměř polovinu celkových nákladů muzea.

Tradičně největší výnosovou položkou rozpočtu představoval příspěvek od zřizovatele, tedy ze státní pokladny a to v následujícím složení: na provoz 43 414 tis. Kč a na pro-

⁸⁵ Výroční zpráva Slezského zemského muzea za rok 2006

gramy evidované v ISPROFINu přesně 414 tis. Kč. Státní rozpočet se tak pro rok 2007 podílel na financování SZM 91,2 %. Zbylá část nákladových položek byla pak financována z mimorozpočtových zdrojů GA ČR a GA AV ČR v celkové hodnotě 877 tis. Kč a vlastními výnosy, které v roce 2007 činily 4 436 tis. Kč.

V pravomoci správce kapitoly bylo ve SZM realizováno 10 rozpočtových opatření, zahrnujících v korunovém vyjádření celkem 137 tis. Kč v následujícím složení:

- a) Upravený rozpočet na čerpání dotací na dlouhodobý majetek ve výši 93 090 tis. Kč byl čerpán v hodnotě 82 101 tis. Kč a financoval následující akce: zřizovatelem poskytnutá systémová dotace na podporu realizace energeticky úsporných opatření činila 1 950 tis. Kč, na ochranu před nepříznivými vlivy se vydalo 26 tis. Kč a na zabezpečení objektů použilo muzeum 1 525 tis. Individuální dotace MK ve výši 89 323 tis. Kč určená na transformaci Památníku národní svobody v Hrabyni na Památník II. světové války byla čerpána v objemu 76 323 tis. Kč. Zároveň na tento projekt využilo muzeum i finance z rezervního fondu MK z roku 2006 ve výši 2 035 tis. Kč. Do rezervního fondu na rok 2008 byl pak převeden zůstatek z rezervního fondu MK z roku 2004 ve výši 1 304 tis. Kč, z roku 2005 v hodnotě 22 999 tis. Kč a z roku 2006 bylo do rezervního fondu MK na rok 2007 převedeno 12 999 tis. Kč. Rezervní fond MK na rok 2008 se navýšil na částku 37 302 tis. Kč.
- b) Upravený rozpočet na čerpání provozní dotace činil pro rok 2007 přesně 43 828 tis. Kč a byl čerpán v plné výši. Tuto částku tvořily příspěvky a dotace na provoz v hodnotě 43 414 tis. Kč, z čehož na nákup knihovního fondu připadlo 220 tis. Kč. V rámci provozní dotace je rovněž zahrnut výkup předmětů kulturní hodnoty mimořádného významu ve výši 150 tis. Kč a preventivní ochrana před nepříznivými vlivy prostředí v částce 264 tis. Kč.

V rámci mimorozpočtových zdrojů získalo muzeum za účast na řešení pěti projektů výzkumu a vývoje celkem 877 tis. Kč, z čehož 817 tis. Kč bylo od GA ČR a 60 tis. Kč od GA AV ČR. Tato mimorozpočtová dotace tedy byla použita v plné výši.

Z Evropské Unie neobdrželo v tomto roce muzeum žádnou dotaci⁸⁶.

⁸⁶ Výroční zpráva Slezského zemského muzea za rok 2007

4.4 Hospodaření SZM v roce 2008

V roce 2008 schválilo muzeum rozpočet ve výši 47 851 tis. Kč. Celkové náklady a výnosy na konci roku pak dosáhly shodné výše 52 995 tis. Kč a hospodářský výsledek SZM byl tedy pro toto období vyrovnaný.

Podíl státního rozpočtu na financování nákladů muzea se oproti předchozímu roku 2007 zvedl na 92,2% a to v následujícím složení: na provoz získala organizace od svého zřizovatele 47 378 tis. Kč a v rámci programu ISPROFIN obdržela navíc neinvestiční dotaci v hodnotě 387 tis. Kč. Dotace na vývoj a výzkum z mimorozpočtových zdrojů GA ČR a GA AV ČR dosáhly pro tento rok výše 1 474 tis. Kč. Výše vlastních příjmů pak činila 4 143 tis. Kč.

V následující tabulce č. 5 si ukážeme celkovou hodnotu závazků a pohledávek evidovaných vždy k 31.12.

Tabulka č. 5

Závazky a pohledávky SZM v letech 2005 – 2009

v tis. Kč

Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009
Závazky celkem	2 675	3 571	3 022	3 949	5 405
Pohledávky celkem	3 981	1 345	1 630	1 462	1 477

Pramen: Výroční zprávy Slezského zemského muzea za léta 2005 - 2009

V rámci závazků jsou zahrnuty závazky vůči dodavatelům, k zaměstnancům, závazky vůči správě sociálního zabezpečení a ke zdravotním pojišťovnám, ostatní přímé daně a jiné závazky. Největší podíl mají pak zejména závazky k dodavatelům, k zaměstnancům a ke správě sociálního zabezpečení. Muzeum ve sledovaném období evidovalo rovněž závazky, které byly již po splatnosti. Během celého sledovaného období 2005 – 2009 byl stav dlouhodobých závazků po splatnosti vždy nulový. Naproti tomu nulových hodnot v oblasti krátkodobých závazků dosáhlo muzeum pouze v roce 2008 a 2009. V roce 2005 dosáhla výše krátkodobých závazků po splatnosti celkem 119 tis. Kč, v roce 2006 to pak bylo 6 tis. Kč a v roce 2007 přesně 7 tis. Kč.

Stejně jako závazky po splatnosti eviduje muzeum i pohledávky po splatnosti. V následující tabulce č. 6 si je podrobněji rozepíšeme:

Tabulka č. 6

Pohledávky po splatnosti v letech 2005 – 2009

v tis. Kč

ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009
Pohledávky za dlužníky, u nichž byla nařízena exekuce	160	201	201	201	240
Pohledávky v právním řízení	86	11	149	9	9
Pohledávky v řešení eko- nomického oddělení	51	69	31	6	17

Pramen: Výroční zprávy slezského zemského muzea za léta 2005 - 2009

Odpisy z těchto pohledávek provedlo muzeum ve sledovaném období 2005 - 2009 akorát k 31. 12. 2008 a to ve výši 8 925 tis. Kč z důvodu úpadku pražské firmy Telegon a.s. a pak k 31. 12. 2009 v hodnotě 425 tis. Kč, kdy se jednalo o pohledávku z roku 2005 za dlužníkem Boratav, Turkey.

V pravomoci správce kapitoly bylo ve Slezském zemském muzeu realizováno 12 rozpočtových opatření a jedno oznámení o uvolnění rezervního fondu MK, zahrnujících v korunovém vyjádření celkem 150 373 tis. Kč v následujícím složení:

- a) Upravený rozpočet na čerpání dotací na dlouhodobý majetek z fondu zřizovatele ve výši 89 996 tis. zahrnoval financování následujících akcí: systémová dotace ve výši 7 554 tis. Kč byla čerpána v plné výši na zabezpečení objektů (900 tis. Kč) a na depozitář Arboreta Nový Dvůr (6 654 tis. Kč). Na Památník druhé světové války získalo muzeum v tomto roce individuální investici ve výši 82 442 tis. Kč, kterou vyčerpalo v hodnotě 82 192 tis. Kč. Zároveň využilo muzeum na akci Památník II. světové války finanční rezervu z rezervního fondu MK z roku 2007 v hodnotě 12 999 tis. Kč. V souvislosti s ukončením této rozsáhlé investiční akce se na další rok do rezervního fondu MK již žádné další prostředky nepředvedly.
- b) Provozní dotace byla čerpána v plné výši 47 378 tis. Kč, přičemž na příspěvky a dotace na provoz připadlo 46 891 tis. Kč, na veřejné informační služby knihoven 100 tis. Kč, na výkup předmětů kulturní hodnoty mimořádného významu

90 tis. Kč a na preventivní ochranu před nepříznivými vlivy prostředí 297 tis. Kč.

Z mimorozpočtových zdrojů v tomto roce získalo muzeum 1 475 tis. Kč na řešení šesti projektů, z nichž čtyři byly hrazeny účelovou dotací, poskytnutou GA ČR (1 358 tis. Kč), jeden účelovou dotací z grantu AV ČR (35 tis. Kč) a jeden v rámci účelové podpory z Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka (81 tis. Kč)⁸⁷.

4.5 Hospodaření SZM v roce 2009

Rok 2009 začalo muzeum se schváleným rozpočtem v hodnotě 56 872 tis. Kč. Skutečná celková výše nákladů i výnosů pak byla o 6 034 tis. Kč vyšší. Muzeum tedy stejně jako v předešlém roce 2008 skončilo s vyrovnaným hospodářským výsledkem.

Podíl financí ze státního rozpočtu na financování nákladů organizace SZM se ve srovnání s předešlými lety podstatně zvýšil. Stát tak tuto muzejní instituci financoval z 94,2%. Na provoz dostalo muzeum od MK ČR 58 052 tis. Kč a v rámci programů evidovaných v ISPORFINu 300 tis. Kč, tedy nejméně za posledních pět let. Další z příčin zvýšeného podílu SR na financování SZM bylo značné zvýšení nákladů. Zatímco rozdíly v celkových skutečných nákladech mezi předchozími roky byly maximálně do 4 000 tis. Kč, v roce 2009 se tato částka ve srovnání s předchozím rokem 2008 zvedla o celých 9 911 tis. Kč. Vedle růstu cen energií a růstu výdajů na mzdy a sociální pojištění byl hlavní příčinou výrazný nárůst odpisů dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku. Tato skutečnost souvisela s dokončením rekonstrukce památníků II. světové války a následným technickým zhodnocením. Dalším důvodem vysokého podílu SR na financování nákladů muzea byl pokles výše dotace ze strany GA ČR a GA AV ČR a to v porovnání s rokem předcházejícím téměř na polovinu, tedy na 736 tis. Kč. Nepomohla ani dotace z prostředků ÚSC v hodnotě 200 tis. Kč, kterou muzeum v tomto roce získalo. Pokles zaznamenalo muzeum i v oblasti vlastních výnosů, kdy opět v porovnání s ostatními sledovanými roky utrážilo nejmenší částku, tedy 3 618 tis. Kč.

V pravomoci správce kapitoly bylo realizováno celkem 16 úprav schváleného rozpočtu na rok 2009 v celkovém objemu 68 259 tis. Kč, z toho:

⁸⁷ Výroční zpráva Slezského zemského muzea za rok 2008

- a) Úpravy rozpočtu pro čerpání dotací na dlouhodobý majetek ve výši 9 907 tis. Kč, čerpané v plné výši z ČNB, byly použity na financování následujících akcí: na vybavení depozitáře Arboreta Nový Dvůr (1 700 tis. Kč), na částečnou rekonstrukci paláce Razumovských (6 150 tis. Kč), na přípravu projektové dokumentace pro novou expozici „Slezsko“ v historické výstavní budově v Opavě (1 725 tis. Kč) a na preventivní ochranu památek před nepříznivými vlivy prostředí (331 tis. Kč).
- b) Upravený rozpočet na čerpání provozní dotace ve výši 58 352 tis. Kč byl čerpán v objemu 58 351 tis. Kč a zahrnoval kromě příspěvku na provoz (57 630 tis. Kč) dále finance na vybavení depozitáře v Arboretu Nov Dvůr (300 tis. Kč), příspěvek na kulturní aktivity (200 tis. Kč), na veřejné informační služby knihoven (80 tis. Kč) a na preventivní ochranu před nepříznivými vlivy prostředí (142 tis. Kč).

Z mimorozpočtových zdrojů GA ČR A GA AV ČR dostalo v tomto roce muzeum zatím nejnižší příspěvek za posledních pět let a to v hodnotě 736 tis. Kč. kromě něj obdrželo SZM i dotaci na provoz ze strany ÚSC.

SZM již řadu let spolupracuje se zahraničím. Je členem Mezinárodní rady muzeí – ICOM, která každoročně odvádí příspěvek ve výši 19,3 tis. Kč. Odvedlo jej i v tom roce. Členství v ICOM poskytuje muzeu výrazné možnosti spolupráce se zahraničím ve všech oblastech vymezujících hlavní zaměření organizace⁸⁸.

4.6 Celkové zhodnocení hospodaření SZM ve sledovaném období 2005 – 2009

Hospodaření Slezského zemského muzea ve vybraném období let 2005 – 2009 se na první pohled jeví jako úspěšné. Nasvědčují tomu jak údaje z let 2005, 2006 a 2007, kdy organizace vykazovala kladný hospodářský výsledek, tak i vyrovnaný rozpočet za léta 2008 a 2009.

⁸⁸ Výroční zpráva Slezského zemského muzea za rok 2009

Tabulka č. 7

Celkový přehled hospodaření SZM v letech 2005 – 2009

v tis. Kč

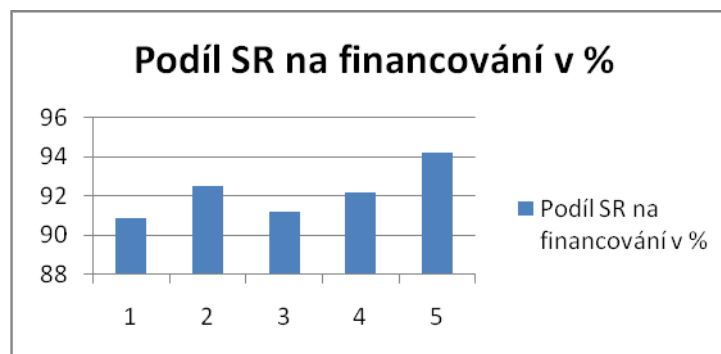
Rok	Náklady celkem	Výnosy celkem	Dotace na provoz celkem	Rezervní fond MK	Podíl SR na financování v %	Zisk (+) Ztráta (-)
2005	46 691	47 061	42 451	x	90,9	+370
2006	50 559	50 568	46 455	320	92,5	+8
2007	49 040	49 141	44 705	x	91,2	+102
2008	52 995	52 995	48 852	x	92,2	0
2009	62 906	62 906	59 288	x	94,2	0

Pramen: Výroční zprávy Slezského zemského muzea za léta 2005 - 2009

V následující tabulce č. 7 vidíme, jak se celkové výnosy každoročně adekvátně zvyšovaly v závislosti na růstu cen nákladových položek. Na této vzrůstající tendenci celkových nákladů a adekvátně podílu státního rozpočtu na financování činností SZM měly vliv zejména dopady růstu cen materiálu, energií a služeb včetně změny sazby DPH, dále pak růst státem regulovaných mezd a platů a v neposlední řadě i růst objemu získaných účelově určených prostředků v návaznosti na aktivity odborných pracovníků SZM v oblasti vědy a výzkumu.

Podívejme se nyní na graf, zachycující podíl SR na financování činností SZM. Je z něj patrné, že míra dotací ze státní pokladny ve sledovaném období neklesá pod 90% a namísto sestupné tendence se podíl příspěvků od zřizovatele neustále zvyšuje.

Graf č.1: Podíl státního rozpočtu na financování v %

Pramen: Výroční zprávy Slezského zemského muzea za léta 2005 - 2009

Jednou z příčin toho stavu je snížení návštěvnosti a tedy i vlastních výnosů z důvodu dlouhodobého uzavření Památníku II. světové války a od roku 2000 i přetrvávající rekonstrukce skleníků v Arboretu Nový Dvůr. Dalším z důvodů jsou rovněž neustálé výdaje na opravy a udržování budov, mnohých v havarijním stavu a depozitářů, rovněž technicky nevyhovujících. Svůj vliv na rostoucím podílu SR na financování činnosti SZM má bezesporu vedle snížení vlastních výnosů i výrazný pokles dotací z mimorozpočtových zdrojů, jak ukazuje následující tabulka č. 8.

Tabulka č. 8

Rozdělení celkových výnosů v letech 2005 – 2009

v tis. Kč

	2005	2006	2007	2008	2009
Provozní dotace od MK	39 040	41 549	43 414	47 378	58 052
Neinvestiční dotace od MK v rámci programů ISPROFIN	1 510	3 096	414	387	300
Mimorozpočtové dotace (GA ČR, GA AV ČR)	1 901	2 130	877	1 474	736
Dotace od ÚSC	0	0	0	0	200
Vlastní výnosy	4 609	3 792	4 437	4 143	3 618
Celkové výnosy	47 061	50 568	49 141	52 995	62 906

Pramen: Výroční zprávy Slezského zemského muzea za léta 2005 - 2009

Vedle dotací na provoz poskytovalo MK ČR i řadu systémových dotací na dlouhodobý majetek. Zejména se jedná o akce pod názvem ISO/A, ISO/C a ISO/D, přičemž jde vlastně o dotace z tzv. Integrovaného systému ochrany sbírek a to buďto před nepříznivými vlivy počasí, na zabezpečení movitého kulturního dědictví nebo na výkup předmětů kulturní hodnoty mimořádného významu. Nemalé finanční prostředky šly rovněž na podporu realizace energeticky úsporných opatření, na veřejné informační služby knihoven a na podporu reprodukce majetku státních kulturních zařízení.

Tabulka č. 9

Individuální a systémové dotace SZM z rozpočtu zřizovatele

v tis. Kč

	Systémová dotace na investice od zřizovatele (upravený rozpočet)	Systémová dotace na investice od zřizovatele (čerpáno)	Individuální dotace na Památník II. světové války (upravený rozpočet)	Individuální dotace na Památník II. světové války (čerpáno)	Uvolněno z rezervního fondu MK ČR na projekt Památník II. světové války
2005	4 363	4 363	22 999	0	45
2006	3 658	3 656	2 035	0	13 162
2007	3 767	3 742	89 323	76 324	2 035
2008	7 554	7 554	82 442	82 192	12 999
2009	9 907	9 907	-	-	-

Pramen: Výroční zprávy Slezského zemského muzea za léta 2005 - 2009

V roce 2005 získalo SZM rovněž jednu individuální dotaci mimořádného charakteru. Jednalo se o velkou investiční akci muzea, konkrétně tedy „Rehabilitaci Památníku národní svobody v Hrabyni na Památník II. světové války“, dotovanou ze zdrojů MK v rámci programu ISPROFIN. Celkové náklady této investiční akce, na kterou muzeum získávalo dotace již od roku 2002, činily 192 865 tis. Kč, z čehož 192 216 tis. Kč bylo z rozpočtu zřizovatele a 649 tis. Kč z vlastních nákladů muzea.

V roce 2008 zpracovalo muzeum nový investiční návrh, tentokrát na generální rekonstrukci historické výstavní budovy. Ministerstvo kultury však tento projekt nepřijalo, stejně jako téhož roku zpracovanou koncepci rozvoje SZM, určenou na léta 2009 – 2014, která se zabývala nastalými provozními problémy a stanovením nových cílů pro muzeum.

V roce 2009 podalo muzeum žádost o dotaci v rámci projektu Open Gates to Silesian Museum v rámci příhraniční spolupráce CZ – PL (Česko-Polsko) podporované fondy EU, která byla úspěšná a SZM byla v roce 2010 přiznána dotace ve výši 30 000 EUR (750 tis. Kč). V tomtéž roce zpracovalo muzeum rovněž projektovou dokumentaci a žádost o dotaci z regionálního programu Moravskoslezsko v rámci projektu Slezsko. Celkové náklady této akce byly odhadnuty na 108 000 tis. Kč, přičemž žádost o dotaci byla 98 000 tis. Kč.

5 Závěr

Movité kulturní dědictví je významnou součástí materiálního i duchovního bohatství České republiky. Je spolu s přírodním a krajinným rázem a nemovitým kulturním dědictvím hodnotou, která v mnohém příznivě ovlivňuje život společnosti. Jeho prostřednictvím se z generace na generaci přenášejí materiální i duchovní hodnoty, vytvořené za celou existenci lidstva, je zdrojem vzdělanosti a kultivovanosti občanů, napomáhá vytváření jejich sounáležitosti s obcemi, regiony i státem, spoluvytváří pozitivní obraz České republiky v zahraničí. Významně se podílí i na ekonomice České republiky, protože – spolu s přírodním a krajinným rázem – představuje základní podmínku prosperity tzv. turistického průmyslu.

Nejrozsáhlejší veřejně přístupná část movitého kulturního dědictví je uložena v muzeích a galeriích. Obor muzejnictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku má již dvousetletou tradici, jak ukazuje i stáří Slezského zemského muzea. Slezské zemské muzeum v Opavě, jehož zřizovatelem je MK ČR je součástí ústřední muzejní sítě ČR s působností v regionu historického území Slezska a severní Moravy a v některých oborech zajišťující úkoly přesahující rámec regionálního, celostátního i nadnárodního významu.

Bakalářská práce se věnuje roli neziskových organizací v České republice, zejména v oblasti kultury. Zabývá se celkovým zhodnocením a postavením neziskového sektoru v české ekonomice, jeho významem pro národní hospodářství a množstvím finančních prostředků ročně do této oblasti uvolňovaných ze státního rozpočtu nebo z rozpočtů územních samosprávných celků. Důležitou součástí práce je i popis a legislativní vymezení neziskových organizací. Nemalá pozornost se pak s ohledem na hlavní téma mé práce, tedy na Slezské zemské muzeum, soustředí na oblast kultury, která je jako veřejný statek z velké části závislá právě na veřejných financích a dotacích ze státní či komunální sféry. Praktická a tedy hlavní část práce zachycuje vedle popisu účelu, historie a organizační struktury muzea jeho samotné hospodaření. Cílem práce bylo zhodnotit hospodaření Slezského zemského muzea v letech 2005 – 2009. Ze zjištěných údajů vyplývá, že muzeum bylo v letech 2005 – 2009 financováno z více jak 90% z rozpočtu svého zřizovatele, tedy MK ČR. Toto tvrzení se mi v práci podařilo potvrdit. Na rozdíl od jiných států Evropské unie totiž tento typ příspěvkové organizace do svých hospodářských koncepcí stále nedostatečně zapojuje marketingové strategie určené pro neziskový sektor.

Z obsahu mé práce dále vyplývá, že z ekonomického pohledu je výhodnější zapojit do ochrany kulturního dědictví jednotlivce a neziskové organizace, než stát. Stát by měl mít nad kulturou a ochranou kulturního dědictví pouze koordinační a informační roli a poskytováním finančních prostředků by měl stimulovat soukromý sektor. Vzhledem k inflaci a zvyšování cen energií jsou prostředky na plnění základních činností muzeí nedostatečné. V souvislosti s dosavadním vývojem sponzorování neziskových organizací v České republice se muzeím nedařilo a bohužel stále nedaří ani výrazně zvyšovat vlastní příjmy z jiných než veřejných zdrojů, což opět vede ke snižování objemu použitelných finančních prostředků na činnost.

Základní metody, které jsem při vytváření své práce využívala, byly syntéza, analýza, komparace a dedukce. Všechny čtyři zmíněné metody jsem aplikovala zejména v poslední, praktické části práce, věnující se již samotnému hospodaření SZM, kdy bylo zapotřebí analyzovat jednotlivá zjištěná data (metoda analýzy), následně je mezi sebou porovnat (metoda komparace) a zcela v závěru třetí kapitoly shrnout do jednoho celku (metoda syntézy). V těch částech třetí kapitoly, kdy nebyla zcela zřejmá souvislost mezi uváděnými daty a hodnotami, jsem pak využila i metodu dedukce.

6 Seznam použité literatury

Knihy, příspěvky ve sborníku

BOUKAL, P.; VÁVROVÁ, H.; A KOL. Ekonomika a financování neziskových organizací. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. 110 s. ISBN 978-80-245-1293-8

HALÁSEK, D. Veřejná ekonomika. 2. vyd. Opava: OPTYS, 2007. 208 s. ISBN 80-85819-60-0

HALÁSEK, D.; LENERT, D. Ekonomika veřejného sektoru. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2008. 238 s. ISBN 978-80-248-1854-2

MOCKOVČIAKOVÁ, A. Příspěvkové organizace 2009. 1. vyd. Praha: ASPI a.s., 2009. 346 s. ISBN 978-80-7357-416-1

PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.

REKTOŘÍK, J.; A KOL. Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru. 2. vyd. Praha: Ekopress, 2007. 309 s. ISBN 978-80-86929-29-3

REKTOŘÍK, J. A KOL.: Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 3. vyd. Praha: EKOPRESS, 2010. 188 s. ISBN 978-80-86929-54-5

RŮŽIČKOVÁ, R. Neziskové organizace. Vznik-účetnictví-daně. 8. vyd. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2006. 231 s. ISBN 80-7263-343-0

ŠKARABELOVÁ, J.; NESHYBOVÁ, J.; REKTOŘÍK, J. Ekonomika kultury a masmédií. 1. vyd. Masarykova univerzita Brno, 2007. 211 s. ISBN 978-80-210-4267-4

Elektronické publikace

KULTURNÍ POLITIKA. Ministerstvo kultury, Praha 2001 [cit. 2011-03-01]. Dostupný z WWW: < http://www.mzk.cz/knihovne/kulturni_politika.pdf >

ZÁLUSKÝ, J. Cena zemního plynu prudce vyletí. Hospodářské noviny [online]. 2008, 2, červen [cit. 2011-05-08]. Dostupné z WWW: http://www.datex.cz/clanek_080602_2.htm

Elektronické zdroje

URL: <<http://www.nipos-mk.cz>> [cit. 2011-04-05]

URL: <<http://www.mkcr.cz>> [cit. 2011-04-04]

URL: <<http://www.szmo.cz>> [cit. 2011-04-04]

Zákony

Zákon č. 586/1992 Sb. o dani z příjmů § 18, odst. 7. Dostupné z WWW: <http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/cds/xsl/182_795.html>.

Zákon č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=806>>.

Metodický pokyn k provádění zákona č. 122/2000 Sb., ve znění zákona č. 483/2004 Sb. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=804>>.

Zakládací listina Slezského zemského muzea ze dne 27. 12. 2000, vydána Ministerstvem kultury ČR. Dostupné z WWW:<
<http://www.szmo.cz/rubrika/138/muzeum/dokumenty/zakladni-dokumenty.html>>.

Usnesení vlády České republiky ze dne 19. listopadu 2008 č. 1452 o Koncepci činnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2009 – 2014. Dostupné z WWW:<
<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/muzea-galerie-a-ochrana-moviteho-kulturniho-dedictvi/koncepce/koncepce-ucinnejsi-pece-o-movite-kulturni-dedictvi-v-ceske-republice-na-leta-2010---2014-78614/>>

Prameny

Výroční zpráva SZM za rok 2005

Výroční zpráva SZM za rok 2006

Výroční zpráva SZM za rok 2007

Výroční zpráva SZM za rok 2008

Výroční zpráva SZM za rok 2009